

TRANSILVANIA.

Fói'a Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 3 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 9 franci (lei poi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu Associatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Despre unu memorialu din 1849 alu episcopului Andreiu Siagun'a (Urmare si fine.) — O excursiune prin istori'a pedagogiei la noi la Romani (Urmare si fine.) — Fabric'a de chartie mechanica dela Zernesci (Urmare si fine din 19—20). — Literatur'a traditionala romanésca. — Procesu verbalu alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatu in siedinti'a dela 20 Noemvrie st. n. 1885.

Despre unu memorialu din 1849 alu episcopului Andreiu Siagun'a.

(Continuare si fine).

Credemi Mari'a Ta! cà credinciosu iti talmacescu rugarea preotimei mele, care in tóte dilele se róga càtra tatalu cerescu, cà se dea bunului nostru imperatu dile indelungate cu pace si cu indestulare, — cându iti raportezu, cà alu unspredecelea césu este, cà preotimea mea sè se puie in dotati'a care meritéza, si clerului celui tineru si dascaliloru elementari sè se dea mijlócele de a se putea pregati potrivit chiemariloru sale viitoare.

Daca spre nenorocirea nóstra nu va intocmì stapanirea nóstra cele de lipsa si de putintia in tréb'a acést'a, atunci parochi'a eparchiei mele va deveni intr'o stare mai ticalósa decâtu cea de mai nainte, pentru-cà pana acum'a au avutu nesce scutintie mici din partea statului in privinti'a scutintiei darei capului si a greutatiloru publice, care acuma dupa orânduél'a cea nóua cu obstésca contributie si alte prestatii publice le perdura. Eu vedu dreptate in asiedierea acést'a a stapanirii nóstre, inse numai atunci, cându s'ar pune preotimea mea in starea aceea, in care se afla si celelalte preotimi din tiéra, pentruca dreptatea distributivá aduce cu sine, cà daca preotimea mea va trebui a purtá greutatile acelea, care le pórtá si preotii din alte religii, se aiba si bunatatile acelea, care le au alti preoti. Prea mare deosebire afu eu intre prestarea greutatiloru preotimei de alte religii si intre aceea, care va prestá preotimea mea, pentruca aceea va prestá greutatile din mosiile preotiesci, ér' acésta din cele stramosiesci. Nimicu nu póte asia tare abate pe tinerii invetiati dela trépt'a preotimei, decâtu circumstanti'a acést'a, pentruca este un lucru prea greu a se cheltui si a invetia fara nadejde, cà va putea vedea resplat'a chieltueleuru si a osteneleuru facute in scóle. Totu acést'a se intielega si pentru dascali, cantori si crásnicii bisericiloru din eparchi'a mea, carii fu-

sesera pana acum scutiti, ér' acum dupa rânduél'a cea nóua au perdutu scutintia cea mica, de care s'au bucuratu inainte de acésta.

Deci I. pentru cinstea si vadi'a bisericei mele afu de lipsa, cà pe temeiulu legiloru fundamentale din 4 Martie 1849 octroate, sè se puie unu articulu in statutele Ardelului, prin care nati'a romana si religi'a resariténa sè se dechiare de primite cu drepturi de o potrive cu celelalte natii si religii, si sè i se dea arhiepiscopu dupa petitiunea nationale din 25 Februarie 1849 intemeiata pe dreptulu istoricu. Are mai departe lipsa de o catedrala, unde se fie si locasiurile dignitatiloru eparchiali, archiv'a si cancelari'a episcopésca. Are lipsa de unu institutu teologico-pedagogicu; ér' pentru inaintarea culturi nationale sè se infintiedie scoli elementare, gimnasiale, politehnice, filosofice si juridice.

II. Dotati'a clerului suntu silitu a o incepe dela episcopu si dupa institutele canonice ale bisericei resaritené, care pretutindenea se observéza si numai in eparchi'a acést'a s'au cassatu cu prilegiulu ridicateloru góne; suntu datoriu a propune, ca dignitarii cei trebuinciosi sè se restaure in eparchi'a mea, si adeca archimandriti, protosinceli, protodiaconi si duchovniculu, carii toti se siédia la episcopie. Deci pentru dotati'a episcopului propuiu o adaugere la léfa de 4000 fl., care au avutu pana acuma. Dignitarii eparchiali sè se asiedie:

I. doi archimandriti, dintre carii celu mai betranu si vicariu numinduse cu plata de 3000 fl. m. c., celalaltu cu 2500 fl.;

II. doi protosinceli, dintre carii unul se aiba 2000 fl. m. c., ér' celalaltu 1800 fl. m. c.

Intre patru acesti dignitari s'aru putea impartí refedele in consistoriu, rectoratulu si vice rectoratulu seminariului. Mai mici dignitari:

I. Unu cuventatoriu (predicatoriu) cu léfa de 600 fl.

II. Doi protodiaconi, carii fiindu-cà aru fi totuodata si profesori in teologie, nu aru avea plata deosebita, ci aru fi cu léfa de profesori.

III. Unu protocolistu si unu archivariu cu câte 500 fl.

IV. Doi cancelisti cu câte 300 fl.

Dotati'a protopopiloru se póte intocmì in urmatoriu chipu:

a) Se aiba totu insulu dintre protopopi parochi'a de 225 de familii, adeca se aiba cu jumetate de parochia preotiesca mai multu.

b) Sè se asignedie protopopului dupa $1\frac{1}{2}$ parochi'a $1\frac{1}{2}$ portie canonica.

c) Fiindu-cà datori sunt protopopii, cá se tie pe parochii districtuali in buna disciplina, se priveghiédie asupr'a implinirii deregatorie lor, se visitédie parochiile in districtele lor, si cu prilejulu acela intre altele se cerce si protocólele matriculare si ale circularelor: deci pentru slujbele aceste se aiba protopopii dela fie-care parochu pe anu doi zloti argintu.

De vreme ce fie-care protopopu va fi in districtulu seu si directoru alu scóleloru triviali, precumu se va vedea mai josu, si va fi datoriu a priveghia asupr'a purtarei dascaliloru, a visitá scólele si a intreveni la examene, deci cá resplatirea ostenelei protopopului in privinti'a acést'a se nu fie spre greutatea statului de o parte, ér' de alta parte se nu remaie neresplatitu, afli cu cale cá dela totu dascalulu se aiba pe anu 1 fl. 30 cr. in argintu.

d) Pentru tiedulele cununatiloru se aiba dela totu mirele si mirés'a câte 20 cr. in argintu.

Pentru dotati'a preotimei parochiale parerea mea este:

1. Cá sè i se dea portie canonica dupa legea dietala art. 15, §. 14. 15. 1846—7.

2. In locurile fiscale se aiba preotii mei acelasi ecuivalentu de portie canonica, de care se bucura si alti preoti.

3. In pamèntulu regescu, care dupa vorb'a imperatésca, diversitatem iurium non patitur, unde in vreunu satu curatu romanescu se afla dupa absolutismulu vechiu portia canonica, cas'a sau mór'a vre-unui preotu evangelicu, acele sè se dea preotului meu localu, care are poporu in acela satu.

4. Totu in pamentulu regescu unde nu aru fi cu putintia, cá sè se dea portia canonica, acolo din lad'a alodiala satésca sè se platésca unu ecuivalentu de 400 fl. in argintu.

5. Sè se dea fiesce-caruia parochu câte 12, 10 si 8 stângini de lemne si casa parochiala. Éra de s'ar' introduce din partea statului vre-o provisie nóua pentru preotime de obsce, la aceea intemplanie me rogu, cá si clerulu meu se fie socotitu de o potriva cu cele de alte religii. Afli de neaparata lipsa a face aici pomenire si de veduvelé preotese si de copii preotiloru mei raposati. La tóte bransiele s'au veduitu de unu lucru dreptu si loialu, cá sè se faca provisi'a cea cuvenita pentru ve-

dulele si orfani copii, deci nu voiu gresi, daca urmându pildei acesteia, propuiu pentru veduvelé preotiloru unu ajutoriu de 100 fl. m. c., éra pentru copii lor 100 fl. m. c. pàna la 24 de ani pentru copii barbatesci, si pentru fete pàna la timpulu maritarei lor.

Aici trebuie se insemnezu bagarea de sama in privinti'a obiectiunei, care s'aru putea face la privilegiulu acela, cându se va assigna portie canonica preotimei mele, pentruca lesne s'aru putea dice, cá portiile canonice sè se hotarasca dupa numerulu bisericiloru parochiale, ér nu dupa numerulu parochiloru activi, cari se afla astadi, de vreme ce o biserica numai unu parochu póte se aiba, si daca parochulu nu e in stare a ingrigi singuru de parochie, se'si céra unu capelanu sau doi. Astfeliu de obiectiune s'aru putea vedea cuiva drépta la antaia privire, inse cându se prejudeca aceea cu seriozitate, numai de câtu se arata si slabulu ei fundamentu. Eu sunt de parerea aceea, cá socotél'a acést'a, dupa care s'aru mesurá numerulu parochiloru dupa numerulu bisericiloru parochiale este gresita, pentruca preotii nu se asiédia numai pentru biserici si pentru poporu, nici sevársiescu preotii functiile sale numai intre zidurile bisericiloru, ci partea cea mai mare le slugescu intre poporu in biserica cea vie. Stàndu acést'a, negresitu trebuie se stea si aceea, cá numerulu preotiloru trebuie se fie amesuratu numerulu poporului, prin urmare esenti'a lucrului nu o constitue numirea preotimei, ci numerulu ei, care se corespundia lipselor poporului. Susu pomenit'a obiectiune nu póte se stea nici la aceea intemplanie, cându s'aru luá din punctulu acela alu vederei, cá de ce parochulu nu aru putea avea unu, séu si mai multi capelani? Nu sta, dicu, pentru aceea, căci toti preotii cei ce se deprindu cu ingrigirea parochieniloru, sunt intre sine asemenea si in privinti'a gradului preotiescu, si in privinti'a lipselor, si asia dupa obiectiunea pomenita numai starea celor ce se numescu parochi aru fi buna, ér' starea celor ce s'aru numi capelani ar fi ticalósa, séu cu alte cuvinte, numai câtiva preoti aru fi bine inzestrati si aru trai cu indestulare, ér partea cea mai mare, fiiindu-ca biserici parochiale puçine suntu si poporu e multu, aru remanea totu in starea cea vechia si trista, apoi fiindu-ca numerulu parochiloru aru fi insemnatu mai micu, decâtu cela alu capelaniloru, si puçini fiindu parochii, puçini aru si muri dintre ei, si multi fiindu capelanii, multi aru si muri dintre ei, prin urmare puçini capelani s'aru putea face parochi, care jertfa numai pentru aceea aru fi siliti se o aduca, cá parochii se traiésca bine. Patrunsu fiindu eu cá unu slujitoriu teoreticu si practic alu altariului lui Ddiu de adeverulu acesta, afirmézu cá lucrulu acesta pre multi harnici barbati i-ar abate dela preotie.

Susu pomenit'a obiectiune nu póte se subsiste nici din pricin'a canonica, pentruca apostolulu dice càtra Tit. capu 1, stich 5: se asieza preotii precumu elu 'iau poruncitu. Eu sunt patrunsu asisderea si de parerea aceea, cá totu insulu dintre episcopi se indatoréza dreptulu acesta alu seu de a asiédia preoti, de unu lucru

consciinciosu, alu privi asia, câtu dupa cuvintele lui Pavelu câtra Tim. 1, capu 5 stich. 18: „toti cei ce tînu bine deregatori'a, cu indoita cînte sè se cîntesca, mai alesu cei ce ostanescu in cuventu si in invetiatura“, precumu si toti slugitorii altariului dela altariu se traiesca, si fiindu acestia frati dupa duchu si darulu care li s'au datu prin punerea mîniloru archieresci, trebue se le faca asemenea parte dela altariu, pentrucâ dice apostolulu câtra Timoteiu 2 cap. 2. st. 6: „fie-carui plugariu care se ostanesce, se cade ântai din rîda se mînançe, asia este si cu preotii eparchiali, câ totu insulu, care se ostanesce, ântai din rîda se mînançe“, prin urmare nu din a dîu'a rîda, adeca din bunavoirea unui preotu se mînançe celalaltu, ci totu preotulu nemijlocitu se traiesca dela altariu, câci dice scriptur'a Moise capu 24. st. 5. Luc'a capu 10 st. 7: „boului ce treiera, se nu'i legi gur'a si vrednicu e lucratoriulu de plat'a sa“. Deci eu privindu preotimea mea ca frati si impreuna slujitorii mei in vîea Domnului, poftescu câ starea loru se fie de o potrivă între ei toti. Dreptu aceea eu nu asiu cunósce datorinti'a mea, nu asiu pretiul invetiaturile apostolesci date câtra Titu si câtra Timoteiu, nici asiu cunósce pusețiunea si lips'a preotimei mele, asiu vatama praxulu comunu alu biserecei resaritene, si inca pôte fi, ca asiu pecatul si in contra ecuitatii, cându asiu propune, câ numerulu parochiloru sè se hotarasca dupa numerulu bisericeiloru. De parerea acêsta nu potu fi nici din pricin'a activitatiei, care o pretindu eu dela preotimea mea, pentruca precum starea cea stralucita, in care aru fi parochii, aru putea aduce pe acestia intru o lenevire, care e radacin'a multoru pecate, asia tocma starea cea lipsita a capelaniloru aru putea produce in ei o recêla in deregatorie, prin care totu poporul s'aru pagubi si numai parochulu nu! Dara si din privinti'a armoniei, care e asia de lipsa in fie-care societate, remăiu statornicu pre lănga parerea mea. Armoni'a acêst'a au deschilinitu pe preotimea eparchiei mele inca din vechime, si inca si astadi stapănescce între ei fratietate, a carei radacina au fostu si este circumstanti'a aceea, ca preotii au fostu si sunt asemenea inzeestrati si asemenea ingreuiați. Datoriu suntu dara pentru sustinerea armoniei între preotii mei a me ingrigi, si a pazî câ nimica sè nu se întemple între ei, ce iar' vatamá pe ei si ce aru produce vre-o patima in cineva dintre ei, prin care armoni'a cea multu dorita s'aru putea stinge, pentru care dice proroculu: éta ce e bunu sau ce e frumosu, fara numai a locu fratiloru impreuna, câ acolo au poruncitu domnulu bunavoirea si vieti'a pâna in vécu. Psalm 132, st. 1. 3.

Inca este o imprejurare in privinti'a imbunatatirei sortii preotimei mele, in care eu bucuros me invoiescu, si acêst'a este, câ numerulu preotimei potrivit celui alu poporului sè se hotarésca, si numerulu ei celu de prisosu sè se reduca. Dupa sistem'a ce domnia pâna acuma, s'au cerutu, câ la o suta de familii se fie unu parochu. Eu sciindu feliuritele datorintie ale unui preotu in biserica si in poporu, care la alte religii si popóra nu sunt, aflu de lipsa, in timpulu presentu mai cu sama

din privintia, câ se inlesnescu inaltei nîstre stapăniri punerea in lucrare a obiectului acestuia, câ pre viitoriu parochii in privinti'a starei loru se fie impartiti in trei categorii, care categorii se hotarésca numerulu suflete-loru poporeniloru, si asia ar veni in categori'a întâi'a parochii cu parochi'a de 800 de suflete; in a dîu'a cei cu 600, si in a trei'a cei cu 400 de suflete. In orasiile unde ar fi sufletele preste 3,200 sè se asiéze numerulu parochiloru dupa circumstantiile locale. Lips'a de a asieză preotu in satele cele mai mici s'au vediutu si la alte religii, precum acêsta dovedescu prea multe pilde. Me simtu indatoratu a arată si indemnulu celu principalu, pentru care am propusu susu pomenit'a catatime a sufletelor si nu mai multe pentru unu parochu. Indemnulu acêst'a l'amu luat dela rânduie'l'a bisericii si dela functiile preotiesci, precumu si dela evlaviósele obiceiuri ale poporului, pentruca precumu biserica mea cere dela preotu unele slugiri obstesci, asia cere si poporul dela preotulu seu unele slugiri singuratice prin casele sale, care alta biserica si altu poporu de alta lege nu le intrebuintiédia. Spre pilda, este lucru prea cunoscutu, câ slugirile bisericesci cele ordinare sunt in religi'a mea mai multe si mai lungi, de câtu la alte religii, éra despre cele estrordinare, precumu suntu cele de patru posturi in anu, alta preotime nici are inchipuire, si asia cu aceste multe si lungi slugiri bisericesci fiindu preotulu ocupatu, lesne s'aru potea nasce vre-o scadere sufletésca in poporu, unde numerulu poporului mare fiindu, unu preotu numai s'ar asedia. Intre evlaviósele obiceiuri ale poporului se numera:

- a) Sfintirea apei in casele tuturor parochieniloru la prazniculu aratarei Domnului nostru Iisusu Christosu.
- b) Rugaciune dupa norocós'a nascere a muierii.
- c) Sfintirea apei in cas'a de unde s'au ingropatu mortulu.
- d) Rugaciune la bolnavi.
- e) Slugirea tainei s. maslu la cei de mórte bolnavi.
- f) Ispovedanie si cuminecatur'a celoru de mórte bolnavi s. a.

Tóte acestea le amu atinsu aici, câ se lamurediu ideea aceea, câ numerulu preotimei in eparchi'a mea trebue sè se hotarésca dupa numerulu poporului si dupa lipsele lui, si câ dotati'a clerului meu, pe care o sperediu dela inalt'a stapănire, numai in chipulu susu pomenitu pôte se fie spre indestularea preotimei mele si spre mângaierea poporului. Tóte acestea mi-amu tînutu de strinsa datorintia ale insiră aici, avédu de scopu, câ se facu prin ele unu servitiu credinciosu inaltei nîstre stapăniri, care parintesce este ingrigita pentru viitorulu unei preotimi, care merita mil'a inaltu aceeași. Pôte fi câ Mari'a Ta vei fi vrutu, câ se'ti insemnezu aici numerulu parochiloru, care pe temeiulu proiectatei prin mine modalitati are se urmedie. In privinti'a acêst'a lesne imi este a respunde Mariei Tale, câ unui barbatu intieptu, care nu numai ai teori'a ci si practica in sfer'a administratiunei publice. Mi se pare câ punctulu de capatenie in tréb'a dotatiei preotiesci este a enuntia

principiulu, dupa care sè se formédie statî'a unui parochu. Eu amu propusu principiulu acest'a; daca înalt'a nôstra stapànire se va milostivî a'lu aprobá, atunci punerea in lucrare a principiului acestuia va avea de factoru numerulu celu doritu alu parochiloru. Si fiindu-ca suntu mai departe si de aceea convingere, cà elaborarea numerului parochiloru celoru ce esista acum'a si celoru ce se voru hotari, precumu si acelor'a, carii acum trebuie sè se formédie, mi-aru fi rapitu multa vreme de o parte, éra de alta parte ostenél'a acést'a nu aru fi folositu nimicu obiectului cestionatu, — amu aflatu cu cale a nu mai prelungi vorb'a in tréb'a acésta, càci e destulu desbatuta, — lamurita.

Precumu este dreptu, cà sôrtea preotiloru sè se sistemisédie, asia tocm'a este dreptu, cà si sôrtea dascaliloru sè se hotarasca potrivitv chiemarii loru. Prea bine scii Mari'a Ta, cà dascalii scóleloru elementare se îndatorédia a pregatî pre tinerii sei invetiacei spre viitorimea loru cea norocósa, tocm'a cu atâta stradanie si lupta, precumu se ostenesce plugariulu a aduce grâu curatu in jitnitia, ei suntu datori a intemeia in inimile fragede ale copiiloru religiositatea si moralitatea, si mintea loru a o face primitóre de cultura, prin care apoi se facu medulare folositoare societatii cetatiene. Este prea cunoscutu, ce harnicii se ceru dela unu dascalu, cà se corespundia chiemarii sale. Eu marturisescu, cà dascalii elementari din dieces'a mea nu avea alta stiintia, de càtu sciea cetirea, scrierea si cev'a din aritmetica. Eu nu sunt de vina, cà nu au fostu mai procopsiti, ci de vina e constituti'a cea vechia a Ardélului, care despoiasse poporul romanu de totu dreptulu, care se cuvine unui cetatianu credinciosu imperatului, patriei si întregéi societati cetatiene. Deci cà sè se póta ajunge folosulu celu obstescu alu chiemarei dascaliloru elementari, este de neaparata lipsa cà se capete crescerea cea cuvenita, despre care mai josu voiu dice parerea mea. Pentru dotati'a loru multe deslusiri s'au datu guvernului celui de mai nainte dela predecesorii mei, multe cuventari si propusetiuni se facura si la adunarile tierei si la comisiunile regnicolare, pâna in sfârsitu la anulu 1846/7 prin 15 art. dietalu §. 14, 15 s'au hotaritu, inse nici pâna astadi nu s'au pusu in lucrare, cà dascalii de legea mea se capete câte o jumetate de sessie canonica. Tragu nadejde, cà noi romanii carii eramu pe nedreptu sclavii constitutiunei vechi, rescumperândune acuma cu sângele nostru de sub acestu iloialu tractamentu, si făcëndune fii ai Austriei prin cuventulu celu evangelicu din 4 Martie 1849 alu prea milostivului nostru monarchu Franciscu Iosifu, curendu vomu iscusî parintesc'a ordinatiune a înaltei nôstre stapàniri constitutionale.

II. Pentru institutul clericalu si pedagogicu cu durere sunt silitu a marturisi, cà in privinti'a obiectului acestuia momentosu d'abia s'au facutu pâna acum unu ce mai multu decâtu nimicu, pricinele pentru ce asia puçinu s'au facutu, se vedu din premise. Si fiindu-cà propunerea mea nu e, cà se scriu eremiada, pentru aceea trecu la obiectulu meu si dicu, cà eparchi'a mea are lipsa de unu institutu teologico-pedagogicu. Si de

vreme ce institutul acesta, precumu arata însasi numirea lui, va se fie o scóla, unde se voru pregati tinerii pentru trépt'a preotiei, si pentru deregatori'a dascaliei, afli de lipsa a provocá aicea atentiunea Mariei Tale la dóue lucruri si adeca la chieltuelile, care suntu de trebuintia pentru ridicarea, inzeistrarea si sustinerea acestui institutu, si la numerulu eleviloru, carii se voru cresce in acela.

Lips'a înfiintiarei a unui astfeliu de institutu in eparchi'a mea, este unu ce afara de tóta indoial'a. Eparchi'a mea cu tóte mijlócele sale, care le-am atinsu mai susu nu va fi dóra nici cându in stare a realisa lucrulu acest'a; din care pricina suntu silitu a recurge la mil'a înaltei nôstre stapàniri.

Pentru lamurirea chieltueleuru afli cu cale a însemna, cà in eparchi'a mea trebuesce de astadata, si adeca:

1. Pentru zidirea si inzeistrarea unei biserici catedrale 400,000 fl.
2. Pentru zidirea si inzeistrarea residentiei episcopesci 200,000 „
3. Pentru zidirea si inzeistrarea institutului pedagogico-teologicu 300,000 „
4. Pentru zidirea si inzeistrarea casei corectorie 20,000 „
5. Pentru ridicarea zidurilor acestor'a are lipsa de loculu celu golu in Sibiiu numitu Zuldusiu.

in suma: 920,000 fl.

Pentru lefele personalului institutului, adeca a unui directoru, a unui vice-directoru, a unui senioru profesor, a patru profesori, pentru sustentati'a eleviloru si pentru lefele slugitoriloru are lipsa in anulu I:

Pentru internisti . Pentru esternisti.

1. Pentru directorulu institutului 3000 fl. 3000 fl.
2. Pentru 2 prof. à 1000 fl. 2000 „ 2000 „
3. Pentru 25 elevi à 150 fl. 3750 „ à 100 fl. 2500 „
4. Pentru slugitori 500 fl. 500 fl.

Suma 9250 fl. 7500 fl.

in anulu alu II.

1. Pentru directoru . . . 3000 fl. 3000 fl.
2. Pentru 4 profesori . . 4000 „ 4000 „
3. Pentru 50 elevi à 150 fl. 7500 „ à 100 fl. 5000 „
4. Pentru slugitori 600 fl. 600 „

Suma. 15,100 fl. 12000 fl.

in anulu alu III.

1. Pentru directoru . . . 3000 fl. 3000 fl.
2. Pentru 4 profesori . . 4000 „ 4000 „
3. Pentru unu sen. prof. 1500 „ 1500 „
4. Pentru 75 elevi à 150 fl. 11250 „ à 100 fl. 7500 „
5. Pentru slugitori . . . 700 fl.

Suma 20450 fl. 16000 fl.

Pentru internisti . . . Pentru externisti.
in anulu alu IV.

1. Pentru directoru . . .	3000 fl.	3000 fl.
2. Pentru 1 vice-rectoru, care aru fi si profesoru	2000 „	2000 „
3. Pentru 1 senioru prof.	1500 „	1500 „
4. Pentru 4 profesori . . .	4000 „	4000 „
5. Pentru 100 elevi à 150 fl.	15000 „ à 100 fl.	10000 „
6. Pentru slugitori . . .	800 fl.	
Suma	26300 fl.	17500 fl.

Si fiindu-cà personalulu institutului aru fi compusu din barbati harnici, bine meritati, cari ar inainta si in dignitati bisericesci, despre care am pomenitu mai susu, deci acestia aru constitui impreuna si sfatulu episcopescu, precumu aduce cu sine rândulu celu bunu alu unei episcopii organizate.

Parerea mea in privinti'a modului, dupa care inalt'a noastră stapanire ar putea a ne da ajutoriulu seu, se concentrédia in a ne resolvì loculu celu golu la Sibiiu, asia numitu „Zuldusiu“, si pentru totudeauna a'lu scuti de dare, apoi pe 50 de ani a ne da 100,000 fl. bani buni, cu 5 la suta interesulu anualu dela 2 milióne, cu care ajutoriu eparchi'a nu numai se zidésca biserica catedrala, residentia episcopésca si institutulu teologico-pedagogicu, ci si se le inzestrédie cu cele de lipsa si se faca cu banii cei ce voru prisosi prin curgerea aniloru, unu capitalu, cu care apoi incetându adjutulu imperatiei dupa 50 de ani, se fia in stare insasi eparchi'a a se provedea in privinti'a tuturor cheltueleuru sale.

Eu aici nu fara destula pricina amu impreunatu institutulu clericalu cu celu pedagogicu. Un'a pricina este, cá se nu pricinuescu stapanirei cheltueli indoite, alt'a éra, cá dascali procopsiti se capatamu pentru scólele elementare, pentrucà parerea mea este, cá totu clericulu se invetie in cursulu teologicu si sciintiele pedagogice si inainte de sfintirea sa se fie datoriu cativ'a ani dupa starile imprejuru a fi dascalu, apoi meritându-se se inainteze in trépt'a preotiei. Cu modulu acest'a se voru putea câstiga in câtiva ani si preoti si dascali calificati cu una si aceeasi cheltuéla. Propunerea mea mi se vede si din punctulu acela alu vederei a fi folositóre, pentrucà dupa chipulu acesta se voru putea capata dascali mai harnici, decâtu la intemplanrea aceea, cându dascalii nu aru avea nici unu câmpu pentru inaintarea lorù, pentru cà atunci tinerii cei mai harnici s'ar da pe trépt'a preotiei, si numai cei neharnici si alti feciori de mesteri, carii suntu in indoiala despre traiulu vietiei lorù, ar veni la cursulu pedagogicu; cu astfeliu de dascali puçinu s'ar folosi stapanirea, ér cultulu si crescerea copiiloru nu s'aru inainta. Impreunarea instituteloru acestora de lipsa este si pentru aceea, cá sè se observedie armonia crescerei cei prin preoti si dascali, si pentru sustinerea bunei intielegeri intre preoti si dascali, si acést'a siguru atunci se va ajunge, cându preotii

si dascalii de o potrive sunt crescuti si cu invetiaturi sanetóse sunt adaptati.

Pentru priveghierea scóleloru normale suntu de parerea acést'a, cá protopopii districtuali sè se insarcinedie cu inspecti'a si directi'a scóleloru acestor'a pre langa resplata mai susu pomenita si directorii se atârne de episcopulu si consistoriulu, ér statulu potrivit §-fului 4. din legile fundamentale 1849 se aiba cea mai inalta priveghiere asup'r'a crescerei si invetiaturei. Pana acum au fostu rânduitu numai unu directoru alu scóleloru in tota Transilvania cu o plata anuala din fundulu sidoc-sialu de 400 fl. argintu si cu 80 fl. pentru indemnificarea chieltueleuru in visitatie. Unica circumstantia acést'a, cá pentru intrég'a tiara numai unu directoru au fostu asediatu, dovedesce din destulu trebuinti'a reformei lucrului acestuia potrivit scopului seu inaltu. Sciindu eu, încátu are incredere inalt'a noastră stapanire in preoti de alta religie in privinti'a crescerei tinerimei, cutezu a asterne rugarea mea càtra inaltu aceeași, cá se binevoiasca a estinde parintesc'a sa incredere si asup'r'a preotiei mele mai inalte, care inca si astadi nepatata sta inaintea inaltei noastre stapaniri cu credinti'a sa. Cutezu mai departe a incredintia pe Mari'a Ta, cá la intimpinarea aceea, daca te vei milostivi a inainta propunerea mea inaltei stapaniri, vei produce in ecemplarnicii mei protopopi unu zelu, cu care lucrându ei neostenitu pe câmpulu culturei si alu crescerei, voru imbratiosia cu indoite puteri interesulu celu sfântu alu prea bunului monarhu, pentru inaltu care si pana acuma au fostu invapaiati cu credintia neclatita, si asia voru arata dovedi in fapte, cá au fostu vrednici de astufeliu de incredere din partea inaltei stapaniri.

Ce se atinge de numerulu clericiloru, afu de lipsa, cá numerulu lorù se corespundia proportiei numerului intregi preotiei parochiale. Eparchi'a mea are astadi preste 900 de parochi; deci luându-se mortalitatea preotiloru, potrivit opiniei comune a doftoriloru, trei la suta, urméza cá eu am lipsa in totu anulu de 27 fetie pregatite spre trépt'a preotiei, si fiindu-cà pe vremea ocàrmuirii mele s'au redusu câteva parochii de o parte, éra de alta parte cu privilegiulu dotatiei cei multu dorite se va inmicior'a numerulu preotiei, asia potu propune numerulu clericiloru pe unu anu de 25, si fiindu cá cursulu clericalu s'ar introduce pe patru ani, urmédia cá amu lipsa de 100 clerici in toti patru ani, prin urmarea eparchi'a mea are lipsa de unu institutu, care se cuprindia tinerii acestia, si pe toti carii suntu trebuinciosi in astfeliu de institutu, adeca: unu directoru, vice-directoru, unu senioru profesoru, si 4 profesori si personalulu slugitoriloru.

La punctulu III.

La punctulu acest'a me provoci Mari'a Ta, cá se'ti dau parerea mea despre posetiunea care va trebui a o luá stapanirea in privinti'a ingrigirii si a controliei preste fundatiile si fundurile pana acum statatóre, inse neajungatóre, si in privinti'a administratiei ajutoreloru acelora, care le va plati din mijlócele sale?

Intrebarea acést'a a Mariei Tale, imi da mie o nadejde, că inalt'a nóstra stapănire va se ajute pe sarac'a mea eparchie, ér Mari'a Ta cá unu imputernicitu alu inaltiatului nostru imperatu, ai de gându a imbratiosia si a inainta obiectulu acesta. Prin facut'a intrebare m'ai indatoratu prea multu Mari'a Ta, căci mi-ai datu privilegiu a descoperi cugetulu meu in privinti'a legiloru octroate despre biserici. Prea bine scii Mari'a Ta, legile acelea si cá si preste eparchi'a mea se estindu acelea, este fara nici o indoiala. Deci un'a pentru sfintieni'a legiloru prin prea milostivulu nostru imperatu octroate, alt'a éra din evlavia, care amu cătră legile acelea, la deslegarea susu pomenitei intrebări me restringu la §. 2 alu drepturilor fundamentale politice garantate sub 4 Martie 1849, prin care se asiédia, că fiesce-care biserica si societate religionara prin lege recunoscuta, orânduiesce si administrédia de sine lucrurile sale, remane in folosulu si in stapănirea instituteloru, fundatiiloru si a funduriloru hotarite pentru scopurile sale de cultu, de invetiatura si de milostenia; — si precumu fundatiile atinse eparchiale, asia si aceea, ce se va îndurá inalt'a stapănire a resolvi eparchiei mele, sè se supue legiloru celoru de obsce ale statului. Si fiind că punctulu acesta sta in legatura strinsa cu punctulu I. din elaboratulu acesta, pentru aceea, sinodulu eparchialu va hotari celalalte in obiectulu acést'a.

La punctulu alu IV.

Aici binevoiesci Mari'a Ta a me provocá, cá se reformezu institutul clericalu alu diecesei mele dupa form'a altoru asemenea institute.

Imi lingusiescu, că judecându Mari'a Ta dupa cele aici prin mine cu dreptate aduse, si dupa cele ce ai iscusitu in Ardél, cu dovedit'ati intielepciune vei aflá neputinti'a aceea, care me impedece pe mine a intocmi institutul eparchiei mele in tóte dupa chipulu altoru bine regulate si inzestrate institute. Cându asi putea infintiá provocati'a Mariei Tale cu mijlócele, care imi stau spre dispusetiune, aru trebui se am putere fermecatóre, si se biruescu rindulu firei. Éra ca cele putincióse le amu pusu in lucrare, Te potu incredintia pe Mari'a Ta cu aceea, că primindu eu ocărnuirea diecesei acesteia in lun'a lui Septembrie 1846 si cercetându scól'a clericala, si invingendu-me, că intrins'a se predau dupa ordinatiunea fostului gubernu, mai multu invetiaturi elementare, decâtu teologice, si cá dela anulu 1815 până la anulu 1846 nici o mutare trebuintiei treptei preotiesci corespundietóre nu s'au facutu, pentrucă afara de teologi'a dogmatica si morala nimicu mai multu pentru pregatirea la trépt'a preotiei elevii nu invetiá, — nu amu pregetatu cu eliminarea studiiloru elementare din scól'a clericala, si cu introducerea invetiaturiloru intru adeveru trebuincióse pentru preoti, adeca a gramaticiei romane, a metodului, a teologiei pastorale si a exegesei, hotarindu totu odata, cá cursulu de 6 luni sè se ridice si cursulu de unu anu sè se introduca, ér in anulu acést'a, pre lănga acumu pomenitele studii am introdusu pedagogi'a si istori'a bisericeasca, si cursulu studiiloru l'am hotaritu pe doi ani. Deci binevoiesce Mari'a Ta a te

incredintia, că cele putincióse le amu facutu pentru crescerea cea cuvenita a tinerului meu cleru dupa datorintia, prin urmare imputaciunea, care dusmanulu ar potea se scótia spre rusinarea mea din provocati'a Mariei Tale mie facuta, nu póte se aiba locu.

La punctulu alu V.

In privinti'a intrebarei Mariei Tale despre aceea mie facuta, cá ar fi dóra bine, cá mai multi clerici sè se triméta la Vien'a sau la Cernauti până la ridicarea seminarului diecesanu de aici? respundu cu urmatórele: Din punctulu alu 4-lea se vede, că grigescu eu pentru crescerea clerului meu tineru, încátu imi ingaduescu impregiurarile. In de obsce eu voiu, cá pe clericii mei se'i am inaintea mea, cá se cunosc nu numai harnici'loru, ci inca si aplecarea lor. Eu nu asi fi vrednicu de deregatori'a mea, cându crescerea clerului tineru o asi neglece, sau lucrulu acesta sfantu l'asiu lasa pe altii. Amu inse de gându, cá dintre clericii mei, carii sub cursulu institutului meu in invetiaturi si in morala se voru deschilini, se trimitu la Cernauti, despre care amu si avutu intielegere cu domnulu episcopu de acolo. Si de vreme ce nu voru trece multi ani, si eparchi'a mea va avea unu bunu institutu teologico-pedagogicu: asia dara puține intemplari voru putea fi, care se me silésca pre mine, cá se trimitu clericii mei afara de diecesa in institute clericale spre crescere.

Aceste sunt, care amu tinutu de lipsa, a ti-le impartasi Mariei Tale in urm'a multu pretiuitei scrisori. Cu cea mai mare incredere cătră Mari'a Ta le amu scrisu eu acelea, rugându pentru cea mai grabnica infintiare si implinirea acelora se binevoiesci a o inainta la inaltulu nostru ministeriu, si a da prileju inaltu aceluasi, cá credinti'a mea neclatita, a eparchialnicului meu cleru si poporu, care totdeun'a si anumitu in decurgerea acum de curěndu devinsei rebelii asia stralucitu au adeveritu, din partea sa se o resplatésca dupa merite, si se rânduiésca cá fundatiile nóstre spre temeulu citatelor legi si canóne, se le capatamu indaraptu, căci si asia s'au aflu de lipsa a se face in tiéra multe schimbări cu finanti'a de o parte, éra de alta parte starea debitoriloru in anii acesti'a doi de pre urma multu s'au schimbatu; deci eparchi'a mea are trebuintia a căuta, cá banii ei sè nu se pėrdia*).

O excursiune prin istori'a pedagogiei la noi — la Romani.

(Disertatiune cetita la adunarea generala a Asociatiunii Transilvane pentru cultur'a si literatur'a poporului romanu tinuta in Gherla in 29 si 30 Augustu 1885 de V. G. Borgovan).

(Continuare si fine).

Periodulu alu II. dela 1800.

Miscarea literara pedagogica pomenita precumu si alte scrieri nenumerate si mai alesu istorice si limbistice

*) In copi'a dupa care se publicase mai înainte actulu acést'a, la inchierea lui lipsesce dat'a. Red.

de pe la capetulu vécului trecutú suscítara dorulu si re-
prinsera in Romanii de prin tóte partile schintei'a iubirei
de limba, de scóla si cultura nationala. Initiativ'a se
facu acuma din clasiculu Blaju, „de unde — precum
dice unu distinsu pedagogu de ai nostri de preste munti,
se produse schintei'a electrica, care avea se strapunga
muntii si se reaprinda foculu patriotismului si alu ro-
manismului atátu dincóce, cátu si dincolo de munti“. —
In Ungari'a subintielegendu aci si Ardélulu, starea cul-
turala a Romaniloru mergea mereu inainté, de si incetu,
dar cu pasi siguri — pe calea dejá croita.

Scolile Blajului, ale Naseudului si cele de pe mar-
ginile sudice ale Ardélului deja esistinte, stirnira si pro-
dusera la Romani unu curentu favorabilu scólei si in-
structiunei. Asia se infintiará (intre anii 1824 1825)
in cele 44 comune apartinátoare de regimentulu alu II-lea
de granitie totu atátea scoli nátionali, satesci, in care
se invetiá numai romanesce. Asemene aflámu cá in
Brasiovu, Romanii despartindu-se de greco-bulgari, isi
fundara in a. 1835 „scól'a capelei romane din
cetate“, si cei din suburbiulu Schiei — la initiativ'a
si staruinti'a mai alesu a domnului protopopu de atunci
Ioanu Popasu — isi straformara scoluti'a deja esis-
tenta intr'unu felu de scóla superióra cu 4 clase, in care
se pregatiau tinerii mai alesu pentru statulu preotiescu
si celu invetiatorescu. Mai târdioru se impreunara ambe
scolile acestea in „Institutulu centralu gr. or.
de astadi“.

In partile banatiene si ungurene inca ince-
pura a se radica la inceputulu secului acestuia scoli
romanesce prin comunele mai mari sub inspectiunea unor
inspectori districtuali denumiti de guvernú si pentru for-
marea invetiatoriloru trebuinciosi. Imperatulu Franciscu
I. la svatulu unui romanu fruntasu — Nestoru Io-
noviciu — carele locuia in Vien'a, radica in a. 1812
preparandi'a romana in Aradulu vechiu, unde se
denumira de primii profesori patru dintre cei mai inve-
tiati barbati ai acelei epoce, anume: Ioanu Mihutiu, De-
metriu Cichindélu, Dr. Iosifu Iorgoviciu si Const. Loga
Diaconovich; ear dela a. 1821 in locul decedatului
Iorgoviciu — Alesandru Gavri'a. Din acestu institutu unicu
mai inaltu pentru Romanii ungureni — pâna la radi-
carea gimnasului din — Beiusiu esira cá dintr'o alésa pe-
pinerie primii invetiatori romani satesci bine pregatiti,
cari toti au pusu fundamentulu solidu pe care se cladi
si se mai cladesce si astadi edificiulu culturei romanesce
din acele parti. — In partile Bihariei sau ale Crisiuriloru ne-
memoritorulu eppiscopu alu Oradii mare Samuilu Vulcanu
(1807—1839), la a carei curte alergau literatii romani cá
la cea a unui adeveratu Mecenat — infintia gimnasiulu
romanu din Beiusiu, facendu totuodata acolo fun-
datiune de pâne pentru studenti miseri si o dotatiune cá
föndu vecinicu alu gimnasiulu in suma de 75000 fl. Ce-
va mai tardiu se infintia si radica sub eppulu Vasiliu
Erdélyi (1840—1862) in Oradea mare seminariulu sau con-
victulu celu frumösu pentru studenti romani. Din in-
stitutele acestea culturale se respândi invetiatur'a si cul-
tur'a poporulu romanu in partile acestea pâna la sca-

parea Romaniloru gr. or. de sub ierarchi'a serbeasca si
activarea celoru trei episcopii, dóue greco catolice in
Gherl'a si Lugosiu, una greco resaríténa in Caransebesiu.

In véculu acesta se refuira Romanii ardeleni cu
cei din Munteni'a si Moldov'a pe terenulu culturalu asia,
ca ce le detera acestia in véculu trecutú, acum'a aceia
li reintórsera cu dobénda. Cine n'a auditu de George
Lazaru, acestu apostolu alu scólei romane, carele ada-
patu cu sciintiele academice prin Cluju si Vien'a trecu
muntii (in a. 1816) „cu cartea — cá óre cându
Radu Negru cu spada in mâna, cá se spuna
Romaniloru de sub Fanarioti, cá ei erau Ro-
mani“. Amu aratatu mai susu, in ce stare umilita ajün-
sera scólele sub urgisit'a domnire a Fanariitoru, cumu
adeca cele mai multe apusera, ear in care remasera
se invetiá numai grecesce si acést'a numai fü de bo-
eri, pre cându poporulu jacea in cea mai grósa igno-
rantia. Numai cu multa greutate putu Lazaru — mai
alesu la staruinti'a banului Const. Balacianu se capete
facultatea de a deschide o scóla romanésca in cla-
dirile dela S. Sava in Bucuresci. In cinci ani de dile
sciü Lazaru se invinga tóte prejudetiele boeriloru greciti
si se redestepte intrénsii rivn'a si iubirea scólei romane.
Scól'a dela S. Sav'a a fostu pentru Munteni'a, ce a fostu
Blajulu pentru Ardélú. La staruinti'a lui Lazaru se
trimisera prin efori'a scóleloru Eufrosinu Potec'a, Const.
Moroiu, Simeonu Marcoviciu si Pandeli la Pis'a in
Itali'a pentru de a se pregati de profesori pentru scó-
lele nationale. Vasiu obosi prea multu, Prea on. Domni,
déca asi urmari din pasiu in pasiu miscarea febrila in
directiune nationala produsa prin marele dascalu Lazaru.
Deci voiu aminti numai, ca dènsulu aflá demni colabo-
ratori chiaru in discipulii sei, dintre cari cei mai dis-
tinsi fura fara indoeala: Ioanu Eliade Radulescu,
carele dupa plecarea lui Lazaru la locul nascerei sale
(1822) 'lu inlocui continuându si intemeindu principiele
scólei romane ale cordialului seu amicu si invetiatoriu,
„dându cá unu altu Socrate discipuliloru sei
lectiuni gratuite in localurile cele mai mi-
serabile“ (precumu scrie „Liberalulu“ din Iasi intr'unu
numeru mai recentu) si publicându o multime de opere
didactice, literarie si sociale. Teodoru Paladi in-
troduse elu mai întâu in scólele romanesce metódulu
lancasterianu sau mutualu, publicându in a. 1826
Abedarulu, Silabismulu, Lectur'a, Aritmetica, Gramatica,
Geografi'a si Istori'a, imprimate tóte pe tabele de parete.
Mai alesu dupa revolutiunea din 1821 incepura a se
infintia scóle nationale; asia: in 1823 in Bucuresci,
in 1824 in Slatina, in 1826 in Craiov'a si apoi in urn'a
prescrieriloru Regulamentulu organicu in a. 1832 scóle
primare micste aprópe in tóte capitalele districtelorú. In
acestu timpu se distinge mai alesu Petru Poenariu
barbatulu, carele dupa ce se pregati pe la universitatile
de prin Austri'a, Franci'a si Angli'a — sub domni'a
lui Alesandru Ghic'a — a lucratu cu trupu cu sufletu la
oper'a cea mare a infintiarei scóleloru satesci (a. 1838),
la care au trebuitu sè se aplice de invetiatori dintrú
inceputu unii paraclisieri pregatiti anume pentru acést'a

profesiune prin profesorii scóloru domnesci din capitalele districtelor; iar pentru cladirea localurilor de lipsa staruí mai multu Eliade, in calitate de „inspectoru generalu alu scóloru“. Totu in timpul acest'a (intre anii 1836—1838) cade si infintierea seminariilor din Curtea de Argesiu, Rîmniculu Vâlcei si Buzeu. Cátu si cumu inaintase scól'a nationala in Munteni'a pàna la 1848 (càndu i se intrerupse pentru càtva timp mer-sulu celui regulatu), se póte vedea din imprejurarea, ca guvernulu de teróre, ce urmase dupa revolutiunea din 1848 a persecutatu si datu sub judecata pe Poenariu acúsàndulu de revolutionariu, pentruca invetiatorii dela 4783 de scoli satesci luasera parte la miscarea nationala.¹⁾ Frumosu testimoniu pentru activitatea pedagogica a lui Petru Poenaru!!

Mai in acelasi timp in care aparù George Lazaru in Bucuresci, si càndu se deschise preparandi'a romana in Aradu, se ivesce si in Moldov'a unu lucéferu nu mai pucinu luminatoriu. Este George Asachi, carele nascutu totu in Moldov'a la Hertí'a in 1788, in etate de 17 ani obtínù la universitatea din Liov'a diploma de doctoru in filosofie si dupa aceste luandu cursuri de diverse sciintie prin Vien'a (1805—1809) si Rom'a (1809—1812) in 1813 se reintórse in patria, unde proiectà si reusi a se infiintia (1814) prim'a scóla de inginerie in Iasi, unde si fu denumitu de profesor si ca atare prelucrà elu întâiasidata in limb'a romana unu cursu completu de matematica. In anulu 1820 voindu mitropolitulu Veniamin a reorganisá seminariulu dela Socola, trimite pe G. Asachi in Transilvani'a, de unde duce 4 dintre Romanii cei mai invetiati de profesori, anume pe Dr. Vasilie Popu, Ioanu Costea, Ioanu Manfi si Vasilie Fabianu sêu Bobu, si cari isi incepu cursulu loru in tómn'a aceluasi anu. Dar revolutiunea din anulu urmatoriu si puse capetu acestei salutare organisari.²⁾

Dupa revolutiunea din 1821 putrecèndu Asachi a dóu'a óra 5 ani in Vien'a si intorsu din nou acasa staruí impreuna cu vredniculu mitropolitulu Veniamin a se deschide scóla primara numita („scól'a Vasiliană“) in manastirea dela Trei Ierarchi (1828): mai tardioru si Colegiulu. Intru aceea punènduse in pracsă Regulamentulu organicu si aci cá si in Munteni'a, in 1832 se straformà scól'a dela Trei Ierarchi in scóla normala (predarandiala) numita „Vasilie Lupulu“ si se infiintia totodata inca siese scóle primare in principalele orasie ale tierei; ear in 1834 se deschide totu in Iasi o scóla publica centrala pentru cresterea feteloru si in anulu urmatoriu (1835) academi'a mihailéna sêu liceulu de astadi³⁾, care se intregi mereu si se sporí cu

catedre pentru tóte sciintiele, pàna in anulu 1846, càndu din anumite impregiurari se desfiintia cursulu superioru alu invetiamentulu nationalu, ce fusese intemeiatu cu 12 ani mai nainte — fiindu limb'a romana inlocuita cu cea francesă la propunere. Starea instructiunei aci in Moldov'a in a. 1840 este urmatórea: I. scoli incepetóre in capitala si la tînuturi. II. Colegiu in Iasi; III. Academi'a cu 3 facultati: filosofie, legi si teologie (care se invetiá in seminariulu Veniaminu). Apoi pentru cunoscintiele speciale: 1. Scólele ingineriei civile (alipita de academie); 2. scól'a de zugravitura; 3. scól'a de fete; 4. institutul de arte si meserii⁴⁾.

Dupa pacificarea tierei sub domni'a lui Grigorie Ghic'a 'si reincepura scólele functiunea si anume mai întâiu Academi'a, pentru care Asachi duce de aci dela noi profesori pe A. Treb. Laurianu, ér' acesta succese pe S. Barnutiu, Stefanu Miclea, Ioan Popu si Stefanu Emilianu. Totu atunci se reorganiséza si scolile primarie de prin orasie, si apoi mai târdiu si pe incetu si cele satesci mai alesu dela anulu 1859 încóce. In anulu 1860 se organiséza universitatea din Iasi. Intru aceea unificàndu-se administratiunea ambeloru tieri pe la anulu 1861 se unifica si organisatiunea scóloru. Meritul celu mai insemnatu pentru promovarea invetiamentulu ruralu din timpul acesta compete fàra indoeala lui Ioanu Maiorescu, distinsului si invetiatalui directoru alu efortiei scóloru, carele inca in anulu precedentu proieptà pentru pregatirea invetiatorilor rurali patru scóle normale in Munteni'a. Maiorescu staruí a se radică onorarulu invetiatorilor dela 300 la 600 lei anualu, a se numi inspectoru pentru fie-care judetiu si càte unu subinspectoru pentru fie-care plasa, spre a supravighia pe invetiatori a-si implini cu sàntienie si scrupulositate datorii loru. Si mai tare se consolidà edificiulu invetiamentulu prin legea cea nóua organica a instructiunei promulgata la anulu 1865, carea e si astadi in vigóre si prin carea s'a pusu bas'a organisatiunei presente asia, încatu astadi mai in fiecare comuna rurala este scóla primara rurala, in fiecare comuna urbana càte mai multe scoli primare urbane: in orasiele mai mări gimnasii si licee; apoi scoli normali superióre si inferióre, si pre lãnga fiecare metropolie càte unu seminaru, precumu si mai multe scoli speciale — precumu voiu aratá mai josu. În Dobrogi'a — inca inainte de a se incorpora Romaniei, incepura a se infiintia scoli prin locurile cele mai insemnate mai alesu la staruinti'a profesorului Nicolae Balasiescu, care luase sarcin'a pe la anulu 1870 a institui gratuitu, numai cá se atraga pe parintii romani la scól'a romanésca: ér' astadi guvernulu romanu 'si da tóta silinti'a a radică scoli si acolo pe totu loculu. In Macedoni'a incepù propagand'a scólei romane cu multu zelu, abnegatiune si suferinti'a prédemnu de lauda Apostolulu Margaritu.

Si acum'a dupa ce amu urmaritu desvoltarea cestiunei ce ne preocupa, la fratii nostrii de dincolo de munti

¹⁾ G. Sionu in „Scól'a romana“ si George Lazaru pag. 53. — ²⁾ „Memoriu“ de Xenopolu pag. 27—28. — ³⁾ Chiaru in a. c. inplininduse 50 de ani dela intemeierea invetiamentulu superioru in Moldov'a, s'a serbatu intr'unu modu deosebitu aniversarea acésta a 50-lea, cu care ocaziune d. A. D. Xenopolu, a scrisu „Memoriulu“ desu citatu si aci. Acestu memoriu ilu recomàndu tuturor cari vreau se cunósca deamieruntulu desvoltarea invetiamentulu in Moldov'a.

⁴⁾ „Memoriu“ pag. 68, 79.

până în dilele noastre, se ne întorcem, Ve rogu, pentru de a face o ochire scurtă preste desfășurarea învățământului la noi acasă în timpul mai nou. Îndata după pacificarea țării sub guvernul lui Wohlgemuth (1849, 1850) se deschide în Năsăud și Orlatu câte un curs pedagogic român de câte 6 luni menite pentru de-a pregăti învățătorii sătești pentru întregu Ardealul. În ambele locurile participă preste 200 de înși. Dintre candidații de la Năsăud se trimite la mijlocirea cavalerului de Heufler consilierul din ministerul de culte din Viena (carele vizită Năsăudul) șese tineri romani pe spesele statului la cursul pedagogic superior în Viena (dintre cari astăzi numai trei mai profesă: Vasile Dumbrava în Gherla, Ioan Busiti în Sátoralya-Ujhely și Demetriu Cioflecu în Brașov, er între anii 1853—1859 mergu alți 6 tineri — totu granitieri și totu pe spesele statului la cursul pedagogic din Praga. Acești tineri reintorcându-se în patria și aplicându-se prin școlile mai alesu granitieresci și erariale, introduseră și la noi principiile pedagogice moderne de prin școlile germane. Apoi și institutele culturale atâtu cele mai mari câtu și școlile primare urbane și rurale se înmultiră într'unu număr considerabil. Anume: Gimnaziul superior de la Brașov, carele se deschise în toamnă anul 1850—51 și se întregi după devingerea mai multor greutăți abia după 14 ani (în 1865—66). Totu acolo se înființă la a. 1869 și o școală reală. — Preparandiile romane din Năsăud și Sigetul Marmatiei dintre anii 1859—1868, și mai cu sama cea de la Năsăud (sub conducerea zelosului profesor d. Vasile Petri) ne dăteră unu contingentu însemnatu de învățători până la înființarea preparandiilor pre lângă scaunele metropolitane și episcopesci de la Blaj, Sibiu, Arad, Gherla, Oradea și Caransebes. — Gimnaziul superior de la Suceava (1860), școlă normală și cea reală de la Cernăuți (1860—62), gimnaziul superior de la Năsăud (radicat în 1863) și cel inferior de la Brad începura și continuă cu bun succesu operă binefacătoare a culturii poporului român. Mai pe urma legea de instrucție din a. 1868 regulându în modu însemnatu învățământul întregu în Ungaria și în anul următoriu (1869) în Austria, se radică școli romane atâtu la noi în Ungaria câtu și în Bucovina, unde se redesteptă printre romani simțul iubirii limbii și culturii naționale, (Arone Pumnul) prin toate comunele, în cele mai mari de câte 3—6 clase provădienduse cu învățători calificați în înțeleșul legilor existente. Asemene se înființară și unele școli mai însemnate pentru creșterea fetitelor, precumu la Sibiu, Brașov, Cernăuți, Năsăud și Blaj; ear adi mane vomu fi norociți și cu o școală superioară de fete prin scumpă noastră Asociație.

Vrându a pune înaintea D-văstre, prea on. Domni, unu resumat general al deosebitelor școli românești din dilele noastre, vomu ave numărul următor:

1. În Ungaria — după statistică d. lui ministru de culte și instrucție din anul 1883 din 17,040 școli au fost școli române 17%, adică cam 2,727.

2. În România după statistică d. lui ministru de culte din același an școl. (1883) 3054¹⁾.

3. În Bucovina în același an s'au propus în limbă română preste totu în 103²⁾.

Acuma dându la o altă școlă din aceste trei țări locuite de Romani, avem 5884 de școli. Învățătorii acestor școli se pregătesc la deosebite institute după categoriile școlilor la care s'au aplicați, precumu, profesorii de universitate, cei de la seminariile clericale și pedagogice, cei de la licee, gimnazii, școli reale și normale, pre la universitățile străine (cei din România și Bucovina și la universitățile din București, Iași și Cernăuți); ear pentru învățătorii de la școlile primare urbane și sătești avem institutele pedagogice (normale) la noi 7 și în România 8.

Nu potu a încheia, Domnilor, această excursiune, de si amu adus firul ei până în dilele noastre, fără de nu a ament și alți factori ai culturii noastre naționale, carea este rezultatul educației și al instrucției, va se dica a pedagogiei la ori-care popor. Acești factori sunt, Domni mei, deosebitele reuniuni sau asociațiuni de cultură. Atari asociațiuni avem:

1. Academia română pentru cultură limbii și studiul istoriei naționale.

2. Societatea pentru învățatură poporului român înființată (în București în 1866) pentru de a propaga pe o scară mai întinsă învățatură poporului român.

3. Ateneul român, carele prin discursurile și lecțiile sale publice contribuie multu la latirea culturii românești.

4. Societatea macedo-română pentru instituirea de școli române la frații noștri din Macedonia.

5. Asociațiunile pentru cultură și literatură poporului român din Banat, Bucovina, precumu și această a noastră, care lucra cu atâtă zel la ajungerea marelui scopu acumu de 25 de ani.

6. Totu acestu scopu îl urmăresc și diversele reuniuni învățătoresci în toate colțurile patriei. Ba până și nobilii noastre mame, surori și fiice — încă n'au remas în dreptul nostru, ci și dăsele mai alesu în timpul mai nou s'au însoțit în reuniuni pentru cultură limbii și morăvurilor strabune așa, încatu „după multe sioairi și unu cursu prapastiosu cultură română își croiește și apucă pe

¹⁾ Aceste 3054 școli se repartiesc în modu următoriu:

1. Școli primare rurale de ambele sexe 2470; 2. școli primare urbane de băieți 148; — de fete: 125; 3. Licee 7; 4. gimnazii 18; 5. seminariile 9; 6. școli normale primare 8; 7. școli comerciale 5; 8. școli secundare și profesionale de fete 15; 9. diferite școli speciale 31; 10. diferite școli private 216; 11. universități 2. — ²⁾ În Bucovina a fost în anul 1883 numărul școlilor 211. Din acestea au fost 1. cu limbă de propunere curată română 53; 2. cu limbă română și germană 14; 3. cu limbă română și rutână 12; 4. cu limbă rutână și română 2; 5. cu limbă română, rutână și germană 7; 6. cu limbă română, rutână, polonă și germană 15.

o alvia statornica in pământulu stramosiescu". Eata Domniloru o schitia de si debilu marcata a culturai năstre, „care e puterea cea mai tare pre pământu si fôrteretia năua a unitatii năstre nationale“, carea daca micu cu mare — ne vomu nisui — între marginile legiloru patriei a o întregi amesuratu fortieloru puse de Dumnedieu in sinulu poporului romanu, dupa esemplulu compatriotiloru nostri, putemu fi incredintiati, că — dupa cumu dice celebrulu Leibnitz — vomu reformă nămulu nostru! — Fie! Fie!

Gherla, 26 Iuliu 1885.

V. G. Borgovanu,
prof. preparandialu.

Fabric'a de chartie mechanica dela Zernesci.

(Istoriculu ei)

(Urmare si fine din 19—20)

Prevederile principelui gubernatoru Carolu Schwarzenberg exprimate de către dănsulu in padurile Zernesciloru, precumu se aratase mai insusu, s'au implinitu multu mai curăndu decâtu ar fi crediutu ori-care dintre noi, cari nu eramu adapati in secretele celoru mari ai pământului. Imperatulu Nicolae trimisese inca din érna pe principele Mencicoff la Constantinopole, că se-si bata jocu de Pôrt'a otomana cu pretensiuni din cele mai arogante. Dupa conferentie si traganari diplomatice, buna-óra că cele de acum, lumea éta că fu surprinsa cu invasiunea trupeloru muscalesci in Moldov'a si de acolo mai inlăntu in Munteni'a. Puçinu dupa aceea turcii incepura a'si concentră puterile la Dunare, in Dobrogea, la Silistria, la Ruscicu, Nicopole si Vidinu. Cei doi domni ai principatelor romanesci fusera siliti a parasi tronulu si patri'a lor. In Octobru alu aceluasi anu 1853 se si audira cele de antăi tunuri la Isaccea si Macinu in Dobrogea, la Galati si Brail'a in Romani'a; éta de aci inainte resboiulu incinsu continuă tóta érn'a si in anulu 1854 până in Augustu, când teatrulu de sânge se stramută in Crime'a, unde a duratu pana târdiu in Septembrie 1855.

Dara ce au a face tôte acelea evenimente europene si asiatice cu o întreprindere cum era cea dela Zernesci? Ele au avutu a face totulu si au fostu in partea cea mai mare decisive pentru viitorulu fabricei dela Zernesci. Contractulu închieiatu cu I. I. Gilain in Belgiu pentru liferare de machine in pretiu de 131.734 franci 60 centesime in moneta sunătoare, coprindea conditiunea limpede, că transportulu lor se se faca pe mare dela Antverpi'a via Gibraltar la Constantinopole si de acolo pe marea négra in Dunare până la Galati. Acea conditiune era întemeiata pe impregiurarea, că inainte de acésta cu 32 de ani transportulu pe mare din Angli'a, Belgiu ori Franci'a era se coste până la Galati abia a patr'a parte din câtu avea se plătesca pe uscatu in curmedisiulu Germaniei si alu Austriei. Dara până se apuce, a se in-

carca machinele la Antverpi'a pe corabie, flottele Angliei si a le Franciei plecasera către Constantinopole; dupa câteva luni strimtorile Dardanelor si Bosforulu se închisera si totodata fu opritu ori-ce comerci si transporturi de ferarii, machine, salitru, munitiuni s. a. sub pedépsa de confiscarea si perderea averei.

Chiaru in acea epoca ajunsese la Constantinopole si corabi'a pe care era incarcata machinari'a destinata pentru fabric'a dela Zernesci. „Nici-o urma mai departe!“ sună porunc'a comandeloru supreme. Asia machinari'a fu descarcata cu mari spese într'unu magazin platitu fôrte scumpu, dupa-ce chiria si ascuranti'a fu platita până la Constantinopole cu mai bine de 20 mii franci (opt mii florini mon. conv. in auru). Preste unu anu de dile stetera machinele in magazinulu de pre tiermii Bosforului; dara in érn'a anului 1855 pre cându resboiulu curgea mai cu turbare la Sevastopole, francesii avăndu mare trebuintia de magazine, deschidu cu forti'a si pe celu plinu cu machinari'a fabricei dela Zernesci, aruncă preste ele sute de saci cu farina, éta mai târdiu intendantiiloru facu apelu la dreptulu sabiei, provóca pe proprietiariulu caseloru că se le dea tôte magazinele numai lor, se scótia machinele de acolo, căci de nu, ei le voru aruncă pe tôte in mare. Comissionariulu, in grija caruia erau date machinele până la incarcarea lor pentru Galati, abatù acelu pericolu prin multe rugaciuni, alergaturi si dare de bani. Dupa acea crisa inse consortiulu întielese neaparat'a trebuintia de a trimite pe unu omu alu seu din Brasiovu in adinsu la Constantinopole, cu scopu de a cauta tôte mijlócele si calile spre a reincarca machinele. In acelu timp u o calatorie in Orientu fiindu impreunata cu multe si mari pericule, dintre mai multi altii, abia s'a induplecatu repausatulu comerciantu Ursu Ghila pentru simbria de una mie fl. mon. conv. că se mérga la Constantinopole.

Intre acestea dupa caderea Sevastopolei se închieie unu armistitiu, de care folosindu-se agentulu alergă pe la ambasade si mijloci din mare gratia, că o corabia neutra, anume holanda se póta transporta machinele la Galati pentru unu năulu de 1400 (una mie patru sute de galbini) cu ascurantia cu totu. Dara pre cându a sositu corabi'a la Galati, a inceputu se inghietie si Dunarea si aprópe se dispara si drumurile Moldovei până la passulu Oituzu, care numai cu numele erau drumuri. Asia machinele au trebuitu se mai stea si la Galati; deci din 22/10 Iuniu 1853 in care di s'a pusu fundamentu la edificiulu fabricei, pana la descarcarea totoror machineloru in Zernesci cu alte spese de transportu si de vami apasatorie, adeca pana in Iuliu 1856 s'au implinitu trei ani de dile!

Intr'aceea din computulu prezentatu consortiului de către contabilitate in 7/19 Februaru alu aceluasi anu 1856 se vediu, că pana in aceea di s'au cheltuitu cu totulu 115.384 fl. 18 cr. mon. conv., prin urmare s'a trecut bine preste sut'a de mii prevediuta in contractulu consortiului. Dara realisarea definitiva mai era inca departe. Montarea (asiedierea) machineloru prin mecanici

veniti inadinsu din Belgii, prepararea de fundamente pentru machinele cele mai grele totu din petrii cioplite, multe mai mari decâtu usile, transporturi neincetate de materiale crude si preste opt sute stânjini de lemne, mai cereau timpu de mai multe luni si spese considerabili.

Vediundu-se in cei trei ani trecuti, că consortiulu nu e in stare de a infintia fabric'a numai cu capitalulu defiptu in contractu, dupa câteva siedintie obositoare majoritatea membriloru s'a invoitu că se indoiésca acelu capitalu, precumu au si facutu mai multi; altii inse s'au retrasu cu totulul din societate, si éra si altii au recursu la imprumuturi. Intre acestea impregiurari, in siedintiele din 20 si 23 Dec. 1856 la care au participatu câte 14 membrii, s'a decisu dupa desbateri de câte 3—4 ore, ca insusi consortiulu in corpore se'si deschida unu creditu de 40 mii florini la o banca mare din Vien'a, ceea ce s'a si întemplat pe lângă cautiune tripla, garantarea personala a mai multoru membrii si totuodata substratu cum se dice, de cambii pe câte trei luni. Din acea suma s'au ridicatu deocamdata numai 20 mii. Acei bani costau pe anu cu provisiuni cu totu 10%, erau prin urmare foarte scumpi atunci, cându de ex. fabricele austriace si boheme ii aveau numai cu 6%, éra altele din tierile apusene numai cu 4 si celu multu cu 5%. Dara comerciantiloru brasioveni si ardeleniloru preste totu banii imprumutati cu 10% nici decum nu li se parea prea scumpi in acele timpuri, cându capitalistii erau dedati a eloca banii lor cu 12%, éra asia numitii schimbatori sau zarafi ii dedeau cu 15% si 18%, căci de alta parte si negutiatorii au fostu dedati mai alesu in anii de antei dupa revolutiune si sub durat'a resboiului orientale se câstige dela marfile lor câte 25—30 până la 50%, prin urmare se realisedie dupa capitaluri mici venituri in proportiune foarte mari asia, că s'au vediutu destule firme cu capitaluri foarte mici de 5 multu 10 mii fl. realisându venituri curate de câte 2—3 mii fl. pe anu, éra casele cu capitaluri mari ajunsera ca se arunce numai in spesele curente anuali ale familiei dela câte 5 pana la 10 mii fl. m. conv. Pre cându sasii de o parte, éra romanii de alta parte s'au apucatu se deschida fabrice, uitându că acuma nu mai exista monopolu in sfer'a industriei mari, au speratu asemenea câstiguri de celu puțin 20% pe anu dupa capitalulu lor; romanii inse simtindu că prin instinctu, că prospectulu acela dispare, au bagatu din averile loru celu multu câte 10—15% in intreprinderi industriali, partea cea mai mare o au imbracatu, cum se dice in limba comerciala, in marfi, din care se credea că folosulu este multu mai mare, apoi fabric'a o infintia mai departe numai cu sume imprumutate până la 60,000 fl. m. conv.

Evenimentele ulterioare politice si nationali au incurcatu toate calcularele omenesci, au trasu cruce preste ele, au resturnatu multime de case mari comerciali si fabrice mai in toate tierile si piatiile. Despre o parte, indata dupa inchieierea de armistitiu in Orientu, s'au sistatu mai multe ramuri de comerciul că si cum aru fi amortitu; pretiurile din cum se urcasera nebune-

sce, au scădiutu infricosiatu, corabii si magazine au ramasu indopate cu marfi, care acuma nu mai trebuea la nimeni; dara platile trebuea să se faca la di, éra daca nu se facea, falimentele urmau neincetatu. In acelasi timp u crisa comerciala ne mai pomenita până atunci se escă si in Americ'a septentrionala, de unde in câteva luni trecu in Europ'a si rupse case comerciali din cele mai respectate. Daunele ajunsera la sute de milioane si chiaru miliarde; creditulu se cutieră preste totu.

In fine pe la Iuliu 1857 incepū se produca si fabric'a dela Zernesci chartia. Prea târdu; pentruca pe la capetulu anului si in totu anulu 1858 falimentele urmara neincetatu atât in Brasiovu câtu si in piatiile Romaniei, pe unde se crediuse că fabric'a va desface pârtea cea mai mare a productelor sale. In Brasiovu de ex. a fostu unu casu, când diece case de comercianti au datu falimentu intru o septemana si anume un'a cu 170 mii, alt'a cu 190 mii, a trei'a cu 100 de mii, a patr'a cu preste 70 mii florini mon. conv. si asia mai departe. In acelasi timp unu germanu a fugitu din Brasiovu la Hamburg si de acolo in Americ'a cu vre-o suta de mii datorii facute in Brasiovu, éra altulu unu romanu dela Campulungu cu vre-o 60 mii. Dintre casele romanesce cadiute erau cinci membrii de ai consortiului fabriciei dela Zernesci, la care una participase până in 1857 cu 20 de mii, alte doue cu câte 10 mii, a patr'a cu 4000, a cincea cu 2000 fl. m. c. Cu ocaziunea pertractarei judecatoriesci a falimentelor a esitu la lumina, că acelea case nu participasera la infintiarea fabriciei dela Zernesci cu averea propria, ci cu bani luati imprumutu, adeca cu ajutoriu de creditu strainu, care inse ajunsesa a fi, precum se dice, putredu, si dupa-ce li se curmase de pretotindenii, au fostu silite a declara falimentu. Se întielege apoi de sine, că cu acelea catastrofe comerciali au fostu atacatu si capitalulu bagatu in fabrica prin creditorii participantiloru faliti, că-ci adeca pe creditori nu'i obligă contractulu consortiului intru nimicu si asia acestia pusera măn'a pe partile de capitalu ale cridariloru. Fabric'a lipsita in modulu acesta de o parte considerabila din capitalulu primitiv, tocma pre cându avea mai mare trebuintia de fondu lucratoriu (fundus instructus, Betriebsfond), se vediu silita a recurge din nou la imprumuturi scumpe spre a lucra cu toate puterile câte era in stare se desvólte machinele, de altmentrea prea bune, luate pe garantia de unu anu intregu.

Afara de cei cadiuti in crida, alti patru membrii ai consortiului au fostu rapiti din mijlocu până la 1857 prin mörte, dupa cari in anii urmatori au mai repausatu alti siepte si asia averile familiiloru s'au impartitu si smacinatu.

Nici cu atâtea lovituri nu au fostu de ajunsu, a trebuitu să se mai adaoage si calamitatea cu directorii tehnici straini. Celu de antai unu francesu ignorantu, lenesi, inse cu atâtu mai arongantu si impertinentu, a pagubitu pe consortiu de mai multe mii, dupace i man case preste 4000 mii fl. c. bani curati, pentru-că sau se nu lucre nimicu sau totu numai reu asia, că multi steteau se jure că ar fi platitu de către alte fa-

brice rivale, că se ruinedie pe cea dela Zernesci. Alu doilea tehnicu a fostu unu prussianu betivu si destramatu, alu treilea unu saxonu din Saxoni'a, omu tineru, dara ignorantu si lenesiu; al patrulea totu prussianu, in-se nebunu pe jumetate, avea si cea nevoia (morbus comitalis); alu cincilea unu austriacu, omu cu sciintia, dara forte betivu si totu lenesiu, indata ce nu era cine se stea de elu că se lucre, in fine alu sieseala unu germanu din Württemberg, omu de omenie, dara septuagenariu, bolnavu de picior, neaptu a desvoltă o energia mai mare. Numai daunele cauate de cătra acei tehnici prin nesciintia ori lene sau reutate, trecu pe usioru preste o suta de mii florini, mai alesu daca vomu pune in socotela si multele machine frante si sfarmate din negrija loru si risip'a in materialuri chemice, de care totudeauna trebuia se se afle in pretiu de mai multe mii.

In fine lovitur'a din urma s'a datu, nu fabriciei care exista si lucra până astadi sub alti proprietari, ci consortiului scadiutu la numeru numai de 5 insi, prin desele falimente intemperate la Bucuresti, Galati etc., unde s'au perdutu sume considerabili, anume in Bucuresti preste 22 mii florini (la 60 mii franci), si unde — in Octobrie 1865 — s'a cerutu dela ministru de atunci una miie de galbini in aur pentru subscriptiunea contractului de liferatiune la tipografia statului, contractu inchieiatu dupa lege, dara supusu la jafu infam; pre cându apoi urmă si catastrofa cea mare generala din anulu 1873 cunoscuta sub nume de Krach, prin care disparura din monarchi'a intręga avutii in parte mai multu imaginarie de preste siepte sute de milióne florini, rupendu si sfarmandu bunu cu reu pe la tóte piatile comerciali si industriali fără mila si indurare.

Din luptele, daunele si calamitatile câte au ajunsu in cei 23 de ani intreprinderea industrială dela Zernesci, abia a trei'a parte s'a memoratu in acęsta monografia prea scurta a ei. Celu care ar voi se le afle pe cele mai multe, le póte afla si scóte din protocoalele si actele care se conserva in originale la redactiunea acestui organu alu Asociatiunei transilvane; éra pentru partea cea mai mare a lectoriloru interesati de mersulu industriei mari in tierile locuite de romani, credemu că informatiunile date acilea voru fi de ajunsu.

Daca totusi credemu se mai adaogemu ceva că de inchieiere, ar fi numai impregiurarea, că in anii in cari a lucratu fabric'a de Zernesci sub consortiulu romanescu, au cadiutu si in parte au disparutu cu totulu anume in partea meridionala a Transilvaniei, adeca in comitatele Brasiovu, Fagarasiu si Sibiiu cincisprediece fabrice, anume pe la Brasiovu cinci, la Sibiiu trei, la Orlatu doue, la Cărtisior'a, Avrigu, Petersdorf trei etc. la care tóte s'au perdutu departe preste unu milionu florini. Intreprindietorii din Secuime au patit'o si mai reu, că-ci acolo nu a reusitu mai nici-o interprindere până in anulu 1873, éra anume la montanistic'a de feru si arama dela Szt.-Kerestbánya, Füle etc, s'au perdutu in 8—9 ani preste patru sute de mii florini, saracindu cu totulu mai alesu

pe câteva familii sasesci onorabili din Brasiovu si de airea. Din fabricele cădiute in acelea timpuri in acestu principatu optu au fostu de chartia.

Din tóte acestea invetiamu, că generatiunile care ne urmédia, sunt datóre siesi ca si tieriei si natiunei, se se arunce cu totuadinsulu pe studiulu teoreticu si practic alu economiei nationale, precum si pe tehnica si chemia. Junimea se'si impartia problemele, se'si alęga studii diverse de subsistentia (Brodstudium), se nu se imbuldiesca cu totii, că si cum aru fi farmecati, totu numai la doue trei sciintie speciali facendu unii la altii concurentia forte periculosa. Sciinti'a este capitalu numai daca scimu se'i damu valóre practica. Theoria sine praxi sicut rota sine axi, diceau betrării nostri si aveau mare dreptate. Daca voiti se ve căstigati averi materiali pe cale dręptă, ve căstigati mai antaiu sciintie practice.

Augustu 1885.

G. B.

Literatur'a traditionala romanésca.

Asia numise dn: Dr. Grigorie Silasi, acelu barbatu erudit si stimatu de toti ómenii buni productele geniului ce inspira tóta vieti'a poporului nostru romanescu, literatur'a adeca milenaria produsa de poporu pentru poporu, dara până in secolulu nostru mai nici decum scrisa, ba nici macaru observata nici chiaru de cătra romani, éra in cătu au observat'o strainii, a fostu cu prea puține esceptiuni — mai multu că se'si bata jocu de ea, anume intr'o epoca, pre cându la alte popóra se adunau de exemplu: poesiile poporane că margaritariile cele mai pretióse scóse din fundulu marei, ascunse in scoice. Intocma că margaritariile in scoice asia stau ascunse productele geniului romanescu in fundulu sufletelor si alu inimilor nóstre. Cá de ani treidiece incóce esu margaritarie de acelea neincetatu, nu numai că poesii si cantece, ci si sub alte numiri, precum proverbie (povestea vorbeii), găcituri, povesti si basme, asia numite strigaturi sau chiuituri in dantiu, descăntece femeiesci, o multime de dantine, ceremonii sau rituri numite superstitiuni de cătra carturarii cei mari. Acestea ne dau ocaziune minunata de a face studiu comparativu de cea mai mare importantia pentru originea nóstra, déca cu acelu studiu vomu purcede pe dóue mii de ani inapoi, cum si daca vomu esamina si multimea mare de superstitiuni care mai domnescu până in diu'a de astadi de exemplu: la greci, la italiani, spanioli, francezi si la alte popóra vechi meridionali, care multu inainte de a inbratiosia religiunea christiana, adoptasera religiunea politheista greco-latina amestecata si cu ceremonii egiptene si asiatiche.

In timpulu presentu se scrie si se vorbesce multu despre planulu Inaltimei sale domnului archiduce hereditariu Rudolfu de a face se apara unu opu colosalu sub titlu „Monarchi'a Austro-Ungurésca in cvente si in fapte“. Se dice ca au se conlucre la acelu opu maretu si cătiva romani luandu'si temele din vieti'a si din istori'a poporului, la care apartinu dęnsii. Se pare apoi, ca unii punu temeiul mare pe literatur'a nós-

tra traditionala. Acei domni cari dorescu a presentá lúmei europene literatur'a traditionala a romaniloru, facu lucru celu mai búnu, si noi le dorimu din sufletu succesulu celu mai fericitu; presupunemu totuodata, ca dloru înainte de a se apucá de lucru, voru conveni la unu locu spre a se consultá si a'si inparti materialulu, care dupa cátu pricepemu noi, desí romanii au inceputu prea târdiu a'lu aduna, totusi este preste tóta asteptarea de bogatu, încátu póte rivalisá cu colectiunile ori-carui altu poporu, din acésta monarchia, inca si in casulu cându aru incepe numai de înainte cu 25—30 de ani, adeca dela colectiunile de poesii poporane ale lui Vasilie Alecsandri si Dr. At. M. Marienescu, dela publicatiunile lui Antonu Panu până la Teodorescu, Hintiescu, Ispirescu, naratiunile lui Slavici si altele multe.

Pentru cá si lectorii acestui organu alu Asociatiunei se póta reflecta mai usioru la deslegare aproblemelor din partea celoru cari se voru insarciná cu ea dintre romani, ne permitemu dóue observatiuni si anume un'a relativa la istori'a nóstra si alt'a la literatur'a traditionala.

Istori'a romaniloru scrisa de neromani este falsificata pe din intregulu in partile sale esentiale si pe alocurea, in modu infamu; adaugemu inse, cá vastele publicatiuni de documente istorice in mai multe volume gróse facute cu spesele academiei romane, demasca o multime de eróri si interpolatiuni practicate cu precugetare, cá prin contrabanda in istori'a nóstra.

Tem'a literatur'eii traditionale a fostu tractata si până acuma, chiaru si in adunarile generali ale asociatiunei nóstre in cursulu aniloru de cátra cátiva barbati competenti cu multu succesu si lauda; de aceea ne tînemu de datorintia patriotica a reflectá si acilea la urmatóriele studii publicate in acést'a fóia si anume:

In a. 1869 Nrii. 19 si 20 se afla publicata dissertatiunea dlui Iosifu Vulcanu: Poporul romanu in poesii sa.

In anulu 1870 Nrii 22 si 23 Cântecele haiducesci de Iosifu Vulcanu. *)

In 1874: Diferitele datine pentru asediarea mortiloru de Dr. G. Vui'a. Numerii 21—22.

In 1875: Insemnatatea literatur'eii romane traditionale de profesorulu Dr. Grigorie Silasi Nr. 3. 4. 5. Adeveratu studiu meritoriu.

In caus'a fóiei Siedietórea de Iosifu Vulcanu Numeru 3.

Ómenii inse n'au intielesu atunci pe Iosifu Vulcanu si nici mai târdiu.

In acelasi anu 1875 am reprodusu si in „Transilvani'a" cele dóue poesii admirabile ale lui Vasilie Alecsandri „Resbunarea lui Statu-Palma" si „Concertulu in Lunca".

In 1876 dela Nr. 18 până inclusive 23 unu altu studiu demnu de auctóru seu: „Romanulu in poesii sa populara studiu asupra ramiloru poesiei poporului romanesci totu de Dr. Grigorie Silasi.

In Nr. 22 pag. 257—8 Calendariulu superstitiunei, unu micu studiu comparativu, la care facia cu atâtea infruntári facute romanului pentru superstitiunile sale e bine se reflectamu.

Totu in anulu 1876 Nr. 4 et 5 Filosofi'a poporului romanescu, recensiune asupr'a colectiuniloru de proverbie romanesci (A. Panu, G. Baronzi, Hintiescu) de Red.

In 1877 Nrii 4 până la 18 „Romanulu in poesii sa populara" de Dr. Grigorie Silasi, continuare din anulu 1876.

Nr. 23 Despre costumele nationali romanesci.

In 1878 fabule, naratiuni sau povesti ori basmuri de ale poporului, colectiune de I. C. Hintiescu Nr. 10.

Nr. 16 Obiceiuri superstitiose din poporu de archimandritulu G. Roscanu.

In 1882 Nrii 15—16, 17—18 Petrecerea mortului. Mosii sau sacrificiulu mortiloru de Simionu Mangiuc'a.

Cându citamu si acésta recensiune asupr'a celoru dóue studie ale dlui Mangiuc'a, o facemu totuodata cu scopu de a trage din nou atentiunea lectoriloru competenti in materia la tóte celelalte studii ale sale de aceea si natura publicate in Calendariulu seu si altele in „Familia". In „Trans". Nr. 15 din acelu anu pag. 121 amu scrisu: „Nu e de ajunsu cá se alergamu numai dupa documente scrise, spre a ne avea odata istori'a nóstra nationala, ci trebue se ne adunamu la unu locu si literatur'a nescrisa si tóte traditiunile nóstre, fie acelea etnice, pagane, fie christiane, fie intiepte, fie si absurde, cáci avemu trebuintia se strabatemu in cea mai departata vechime, până unde ne luminédia multu puçinu scriitorii elini si latini etc". Cu alte cuvinte, avemu se facemu unu studiu comparativu obiectivu si pre cátu se póte de exactu intre viétia religiósá si familiara actuala a poporului nostru si intre cea greco-romana sau preste totu latina, se vedemu care, cáte si de ce natura sunt traditiunile nóstre, ce si dela cine amu hereditu sau amu si imprumutatu mai târdiu".

In 1883 Nr. 6 amu publicatu despre „Doina" sau originea poesiei populare la romani de B. P. Hasdeu, éra in Nr. 20 despre „Ornitologi'a" poporana de S. Fl. Marianu, dóue volume. Cernauti 1883.

Cându citamu pe acesti doi scriitori, o facemu totuodata cu dorintia cá cei cari studiadia traditiunile si limb'a nóstra vorbita, cum si pe cea scrisa, se nu'si pregete a fi cu tóta luarea aminte atátu la studiele limbistice ale dlui Hasdeu, cum „Cuvente din betrani" (1878 1881) „Columna lui Traianu" de esemplu din a IV. din 1883 s. a. cum si la cele dóue volume ale lui Marianu".

Mai sunt si alte scrieri multe, pe care le amu inregistra cu placere la locul acesta, daca ne ar permite spatiulu si timpulu; asia inse reflectamu pe doritorii de ale avea la catalógele librariloru, cari se ocupa cu comerciulu de carti romanesci. Asta-data mai reflectamu la publicatiunea cea mai nóua:

„Doina si strigaturi din Ardélú" date la ivéla de Dr. Ioanu Urban Iarnik si Andreiu Bărsénu. Edi-

*) Nu Samuilu, precumu s'a numitu acolo din eróre.

tiunea academiei romane. Bucuresti 1885. Form. 8-vo. Cuprinde 648 de Doine, 361 de strigaturi de ale junilor, éra cu titlu Varia optu Balade, dóue Colinde, un'a inchinare cu pacharul. Dara la acésta publicatiune vomu reveni indata cu inceputulu anului.

Abia terminaramu cu estrasele acestea, pre cându diarele adusera testulu precuventarei la opulu, Monarchi'a austro-ungurésca in cuvinte si in fapte". Se dice cá precuventarea este esita din pén'a Archiducelui Rudolfu; destulu inse ca ea ne da totuodata idea despre marimea opului care se prepara de cátra unu mare numeru de barbati ai sciintieloru si ártelóru; noi inse mai invetiaramu din aceea inca si altceva: ca pentru literatii romani invitati a colaborá la acelu opu a devenitu unu punctu de onóre si reputatiune cá se lucre asia, încátu produsele spiritului lor se póta stá alaturea cu ale celorlalti scriitori de alte nationalitati. Dintr'o frasa scurta, dara fórte semnificativa, in care originea latina a poporului romanescu este recunoscuta puru si simplu in acea precuventare, noi ne permitemu a combina, ca se astépta inadinsu, cá poporul romanescu inca se ocupe unu locu de onóre in acea publicatiune destinata a da lunei intregi informatiuni genuine despre tóte popórele monarchiei, din mai multe puncte de vedere. De aceea suntemu de parere, cá pe literatii invitati a colabora se'i inbarbatamu cu totii in spiritulu charitatiei. Problem'a pentru dènsii cá si pentru oricare dintre noi, este mare si grea; dupace inse opulu are se apara successive in cursu de cátiva ani, si precumu se pare inceputulu se va face cu provinciile austriace, pâna se ajunga la tierile locuite de romani, potu se tréca si doi ani, in care timpu literatii nostrii se potu prepará de ajunsu. *G. B.*

PARTEA OFICIALA.

Nr. 311/1885.

Procesu verbale

alu comitetului asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedinti'a dela 20 Noemvrie n. 1885.

Presiedinte: Iacob Bologa, vice-presiedinte. Membrii presenti: D. baronu Ursu, I. V. Russu, P. Cosma, I. St. Siulutiu, G. Baritiu, B. P. Harsianu, C. Stezariu, Dr. Ilarionu Puscariu, I. Popescu, E. Macellariu.

Secretar: Dr. D. P. Barcianu.

Nr. 226. La concursulu scrisu din siedinti'a dela 22 Septemvrie a. c. pentru unu stipendiu de 100 fl. pentru ascultátóre de pedagogie, au intratu 2 cereri: un'a a elevei din anulu alu IV-lea dela institutul pedagogicu de statu din Cluju, Corneli'a Lupu si un'a dela elevulu Andronu Petri din anulu alu III-lea dela institutul preparandialu gr. cath. din Gherl'a. (Nrii 275 si 278/1885.)

— Stipendiulu fiindu menitu pentru eleve dela scól'a pedagogica, se confere pe bas'a testimoniilor presentate ele-

vei Corneli'a Lupu, din Sieutiu, comitatulu Bistriti'a Nasaudu, pentru anulu scolasticu 1885/6.

Nr. 227. Vasile Popu, din Ierneulu-Mare, cere pentru fiulu seu Petru Popu, cismaru in Bistriti'a unu ajutoriu din cele menite pentru meseriasi din fundatiunea „Totfaléna“ (Nr. 249/1885).

— Se va luá in pertractare dimpreuna cu celelalte cereri, ce se voru presentá la concursulu ce are a se escrie.

Nr. 228. Iosifu Popoviciu din Noulu-Sasescu, se róga pentru unu ajutoriu in bani in favorulu fiului seu Valeriu Popu, aplicatu cá invetiacele la mór'a comunala din Avrigu. (Nr. 248/1885).

— Ne fiindu ajutórie disponibile, cererea nu se póte implini.

Nr. 229. Kába Iános, mesariu in Hadad-Györtelek, comitatulu Selagiului, cere unu ajutoriu de 50 fl. v. a pentru cei doi fii ai sei, invetiacei de faurarie. (Nr. 256/1885).

— Nefiindu ajutórie disponibile, cererea nu se póte implini.

Nr. 230. Membrulu comitetului P. Cosm'a transpune o insciintiare a dlui notariu publicu reg. ung. din Fagarasiu, dimpreuna cu unu contractu de donatiune pentru casulu de mórte, incheiatu intre dl Ioanu Romanu, repausatu, fostu advocatu in Fagarasiu si soti'a sa.

Din acestu contractu resulta, cá Asociatiunea transilvana este designata esecutoru alu dispositiuniloru reposatului, conformu carora dupa mórtea sotiei dènsului, eredi aceleia voru fi datori din venitul casei Nr. 558 din Fagarasiu, in totu anulu a pune la dispositiunea Asociatiunei celu puçinu câte 600 fl. spre formarea unei fundatiuni, carea se póte numele reposatului, spre scopulu inaintarei industriei si comerçului intre romani, afara de acestea totu din venitul acelei case se se formeie dóue stipendii de câte 60 fl. pentru rudele reposatului din Hening, cari voru cercetá gimnasiulu sau alte scoli, ear in lips'a acestora pentru alti tineri romani fara diferintia de confessiune. (Nr. 291/1885).

— Spre sciintia cu aceea, cá comitetulu primesce a fi Asociatiunea esecutoru alu dispositiuniloru reposatului, dispunédu totodata a se asigurá dreptulu de servitute alu Asociatiunei asupra casei din Fagarasiu. Cu esecutarea conclusului se incredintiédia membrulu comitetului P. Cosm'a cá reprezentantu alu Asociatiunei.

Nr. 231. Directiunea despartieméntului VIII. (Alb'a Iuli'a) presenta la 22 Augustu a. c. sum'a de 212 fl. si 20 cr. cá incassata la adunarea generala a despartieméntului, tinuta la Teiusiu in 1 Augustu, ear' la 1 Septembrie protocolulu acestei adunari si alu siedintiei subcomitetului de dto 9 Augustu. Din aceste protocéle resulta:

a) cá s'a tñutu o disertatie de R. Patitia, pentru indemnarea poporului de a'si iubi scól'a;

b) cá s'au incassatu tacse dela 3 membri ordinari: 15 fl., si dela membrii ajutatori: 43 fl.;

c) cá s'a stabilitu budgetulu despartieméntului pró 1885/6 cu 46 fl. v. a.; anumitu ca premii pentru doi adulti, cari voru invetia a ceti si scrie 10 fl., cá premiu designatu pentru o scóla de pomaritu din despartieméntu 20 fl., si cá spese de cancelarie 16 fl. v. a.;

d) cá s'a hotarítu tñnerea adunarei generale viitóre in Totoiu;

e) cá se trimitu comitetului 12 fl. 20 cr., cari restédia dupa detragerea sumeloru budgetului preliminaru;

f) cá la initiativ'a cetatieniloru din Teiusiu Efremu Ratiu si Pavelu Popa, societatea fostiloru nobili husari de granitia

din Teiusiu, s'a inscris ca membru fondatoru alu Associatiunei, depunendu tacs'a de 200 fl., cari se transpunu comitetului; g) ca s'a dispusu crearea de agenturi comunale, unde inca nu sunt, ear' cele existente se se provoce a'si indeplini chemarea. (Nr. 216/1885).

Adeverinduse primirea sumei de 212 fl. 20 cr. cuprinsulu protocolului adunarei generale si alu subcomitetului servese spre sciintia cu aceea ca, conformu §. 27 din Regulamentu numai tacele dela membrii ajutatori potu fi folosite pentru treburile speciale ale despartimentului, ear tacele de membrii ordinari trebuiesc administrate fara stirbire comitetului Associatiunei. Astfelu dara remanu inca de administratu cassei Associatiunei 2 fl. 80 cr. din tacele incassate dela membrii ordinari.

Pe viitoru se se adauge la protocolulu adunarei generale si raportulu subcomitetului prezentatu adunarei generale despre activitatea in decursulu anului.

Inscrierea „Societatii fostiloru nobili husari de granitia din Teiusiu“, ca membru fondatoru, care din caus'a intarzieri cu trimiterea protocolului adunarei despartimentului, nu s'a pututu face la adunarea generala a Associatiunei tinuta la Gherl'a, se va face la proxim'a adunare generala, ce este a se tine in Alb'a Iuli'a.

Nr. 232. Directiunea despartimentului VII. (Abrudu), trimite cu datulu 18 Augustu a. c. ca incassati la adunarea generala a despartimentului, tinuta la 16 Augustu in Vidra, sum'a de 169 fl. v. a. si anumitu:

a) tacs'a de membru ordinaru pe vietia dela judele comunalu din Vidra Michailu Gombosiu 100 fl.;

b) tace dela 7 membrii ordinari 42 fl.;

c) tace dela membrii ajutatori 27 fl. (Nr. 217/1885).

— Spre sciintia adeverinduse primirea sumei de 169 fl.

Nr. 233. Dl Liviu Martianu ascultatoru de silvanistica la academi'a din Siemnitii, trimite o mica colectiune de plante pentru folosulu scolei de fete a Associatiunei. (Nr. 220/1885).

— Spre stiintia cu multiamita, avendu colectiunea a fi predatu la timpulu seu Directiunei scolei.

Nr. 234. Directiunea despartimentului XI (Simleu) trimite tace incassate dela membrii ordinari ai asociatiunei din acelu despartimentu in suma de 139 fl. v. a., cu ocasiunea adunarei generale tinuta la Basesci la 11 Augustu. (Nr. 221/1885).

— Spre sciintia, adeverinduse primirea sumei.

Nr. 235. Directiunea despartimentului VII. (Abrudu) presenta protocolulu adunarei generale a despartimentului de dtto 16 Augustu din Vidra, dinpreuna cu raportulu despre activitatea subcomitetului, prezentatu adunarei.

Din aceste se vede:

1. ca s'au insinuat ca membrii ordinari platindu tacele prescise: Romulu Furdii, Michailu Candrea, Constantin Cotisielu, Gherasimu Teofilu, Gherasim Moraru, Lanes Iurchescu si Ioanu Leachu;

2. ca s'au incassatu tace restante dela 4 membrii cu 31 fl. 25 cr. v. a. afara de tacele amintite la numerulu prot. 232 in suma de 169 fl. v. a.;

3. ca s'a dispusu intrunirea procsimei adunari generale in Campeni;

4. ca s'a constituitu comitetulu alegenduse Gerasimu Candrea, adv. in Campeni directoru, ear' Alesandru Danciu, Romulu Furdii, Ioanu Todescu, Teofilu Gherasimu, Iosifu Crisanu si Simionu Caianu membrii in Comitetu cu observarea, ca sedintele se voru tine in Abrudu;

5. ca membrulu Romulu Furdii protopopu in Campeni a tinutu o disertatie intitulata: „Insemnatatea credintiei marturisite“ (Nr. 225/1885).

— Spre sciintia, constatanduse primirea tacelelor dela restantieri. Reconstituirea subcomitetului se aproba.

Nr. 236. Directiunea despartimentului XI. (Simleu), presenta protocolulu adunarei generale a despartimentului tinute la Basesci in 11 Augustu a. c. dinpreuna cu cuvintulu de deschidere alu directorului si cu raportulu secretariului catra acea adunare generala. Din acestea se vede ca:

1. s'a scrisu unu premiu de 4# pentru cea mai buna disertatiune „despre pomaritu“ si s'a conferitu invetiatorului din Asoajulu de Josu George Simonca;

2. membrii George Popu din Basesci si Dr. Ioanu Nichita au pusu la dispositiunea despartimentului ca premii, celu de intaiu o vaca cu viteliu si o scröfa cu 5 purcei, celu din urma 5 # pentru invetiatorii, cari voru dovedi mai mare progresu in scolele lor.

Aceste premii pe bas'a concursului scrisu s'au conferitu invetiatoriloru Gavriilu Almasiu din Bobtia, Ioanu Chira din Ortelec si Ioanu Lazaru din Simleu;

3. s'a dispusu esmiterea a 3—5 membrii ai subcomitetului in fie-care tractu protopopescu alu despartimentului, cu scopu se asiste la esamenele de vara ale scoleloru populare, incurajandu astfelu invetiamentulu si castigandu-si si cunoscentia esacta despre inaintarea facuta in scolele populare romane din despartimentu;

4. s'au facutu dispositii pentru infintiarea unei bibliotece-museum a despartimentului;

5. s'au incassatu tace de membrii ordinari si pentru diplome 139 fl. v. a., ear' tace de membrii ajutatori 39 fl. 56 cr.;

6. s'a dispusu tiparirea pe spesele despartimentului a raportului secretarului pentru a fi distribuitu intre membri.

7. S'a esprimitu dorintia, ca Associatiunea, iertandu mijlocele, catu mai curandu se edee o föie periodica, care se imbratisieze exclusivu cultivarea carturariloru dela sate.

8. S'a decisu tinerea procsimei adunari generale in Sinteu.

9. S'a donatu de dlu Ioanu Popu din Domnin o scröfa cu 6 purcei, ca premiu pentru invetiatorulu bine meritatu Ipatie Fodorönu din Domnin.

10. S'a stabilitu budgetulu despartimentului pro 1885/6 cu 39 fl. 50 cr. anumitu: pentru unu sigilu 5 fl., pentru unu hectografu 10 fl., pentru recuisite de cancelarie 5 fl., ca premiu pentru unu invetiatoru ce promovedia industria de casa 10 fl., pentru bibliotec'a despartimentului 9 fl. 50 cr. (Nr. 230/1885).

— Servesce spre placuta sciintia, esprimanduse recunoscentia membriloru comitetului despartimentului XI. pentru zelulu doveditu intru promovarea culturei poporului romanu din acele parti. Budgetulu pro 1885/6 se incuviintiedia, ear' raportulu secretariului se transpune redactiunei organului Associatiunei „Transilvani'a“ pentru a fi publicatu.

Nr. 237. Membrulu P. Cosm'a presenta raportulu seu despre esecutarea impartirii lasamentului Anei Muresianu din Sibiu, in conformitate cu conclusulu Comitetului din sedintia dela 10 Novembre a. c. dinpreuna cu sum'a cuvenita Associatiunei, din acestu lasamentu si anumitu: 6 obligatiuni rurale transilvane a 100 fl. m. c. (105 fl. v. a.) cu cuponii dela 1 Ianuarie 1886, in valöre nominala de 630 fl. si in numeraru 71 fl. 24 cr. in totalu 701 fl. 24 cr. (Nr. 288/1885).

— Servesce spre placuta sciintia avendu cassariulu a primu valorile si numerariulu in suma de 701 fl. 24 cr.

Nr. 238. Dl Dr. George Ilea cand. de avocatulu in Biserica Alba, notifica cu datulu 4 Septembrie a. c. ca s'au insinuat ca membrii ai Associatiunei, depunendu tacele de membru, si pentru diplome dd: Ioanu Micu Rosiu, avocatulu in Biserica Alba; Dr. George Ilea candidatulu de avocatulu, din comun'a Indolu (Turda-Ariesiu); Aurelu Novacu, candidatulu de avocatulu din comun'a Siumuschesiu (Aradu); Dimitrie Balanescu, comerciantulu in Biserica Alba, si Andrei Boboroni, comerciantulu in Biserica Alba, si ca acestea tace le-a trimisu la Comitetulu Associatiunei cu dtto 4 Septembrie a. c. ear' prin adres'a de dtto 27. Octomvrie a. c. cere trimiterea di-

plomeloru si a fôiei „Transilvani'a“ pentru nou insinuatii membrii. (Nr. 233 si 268/1885).

— Se constata primirea sumei de 30 fl. v. a.; notificarea numeloru membriloru nou insinuati, sosindu dupa adunarea generala din Gherl'a, nu s'a pututu face in acêsta adunare, astfelu cã trimiterea diplomeloru pôte urmã numai dupa adunarea generala viitoare.

Fôia „Transilvani'a“ conformu concludusului adunarei generale din Orastie, se trimite membriloru ordinari cu tacse anuale, numai pe lãnga o tacsã de prenumeratiune cu 1 fl. v. a. pe anu.

Nr. 239. Camer'a comerciala din Brasiovu, cã membru ordinariu alu asociatiunei, reclama trimiterea fôiei „Transilvani'a“ pro 1885 (Nr. 255/1885).

— Trimiterea se va esecutã indatã ce se va trimite tacs'a de prenumeratiune, ficsatã de adunarea generala din Orastie.

Nr. 240. Petru Gram'a, invetiatoriu in Sãntejude, multiamesce pentru ajutorulu votatu in suma de 50 fl. v. a. (Nr. 262/1885).

— Spre stiintia.

Nr. 241. Administratiunea „Institutului Tipograficu“ din locu, presenta unu contu de 1 fl. 80 cr. v. a. tacsẽ de timbru pentru concursele publicate. (Nr. 264/1885).

— Se avisẽzia la cassa spre platire.

Nr. 242. Presidiulu „Reuniunei femeiloru Romane din Sibiiu“ instiintiedia pe Comitetul asociatiunei, cã adunarea generala a reuniunei, tinuta la 1 Novembre la a. c. respun-diendu la apelulu Comitetului in caus'a contribuirei pentru scõl'a superiõra de fete a Asociatiunei, a subscrisu sum'a de 1000 fl. v. a., care introdusa in budgetulu anului 1886 se pôte ridicã dela cass'a reuniunei ori cãndu dela 1 Ianuarie 1886 incolo. (Nr. 274/1885).

— Spre sciintia cu multiamita, avẽdu a ridica cassariulu sum'a votatã de 1000 fl. dela cass'a reuniunei femeiloru.

Nr. 243. Academi'a ungeresca de sciintia din Buda-pesta, trimite pentru bibliotec'a Asociatiunei mai multe publicatiuni literarie si scientifice. (Nr. 276/1885).

— Spre sciintia cu multiamita, avẽdu cartile a fi incorporate bibliotecei.

Nr. 244. Dl. N. F. Negrutiu din Gherl'a trimite sum'a de 300 fl. v. a. pentru fondulu Asociatiunei transilvane cã profitu curatu resultatu dela festivitatile cu ocaziunea adunarei generale a Asociatiunei tinute la Gherl'a, completatu de Dsa la sum'a amintita. (Nr. 285/1885).

— Spre sciintia cu multiamita, adeverinduse primirea sumei.

Nr. 245. Directiunea despartiemẽntului XX. (Blaju) presenta protocolulu adunarei generale a despartiemẽntului tinuta la 6 Septemvrie si protocolulu siedintiei subcomitetului de dto 4 Octomvrie a. c. din cari se vede:

1. cã s'a reconstituitu comitetulu despartiemẽntului alegẽduse: Ludovic Csato, directoru, ear' membrii in comitetu Dd: Ioanu Ghermanu, Silvestru Nestoru, Petru Solomonu, Vasiliie Oltenu si Georgie Vancea;

2. cã s'au inscrisu membri noi ordinari: Aronu Papiu, Aronu Deacu, profesori, Vasilie Turcu si Nicolae Pepelovici, comercianti;

3. cã se cere dela comitetulu centralu comunicarea consemnarei comuneloru ce apartinu despartiemẽntului si a membriloru din acestu despartiemẽntu precumu si a restantieriloru;

4. cã se cere aprobarea comitetului pentru arangiarea de conveniri, prelegeri publice, petreceri etc. pentru a des-ceptã interesulu publicului pentru afacerile Asociatiunei. (Nr. 279/1885).

— Spre sciintia, aprobãnduse reconstituirea comitetului cu conditiunea, ca acei dintre cei alesi, cari nu sunt membri

ai asociatiunei sã se faca membrii. Membri de nou insinuati se voru supune aprobarei adunarei generale procsime, ear' ce privesce arangiarea de prelegeri publice etc. acestea mijlõce fiindu prevediute in §. 5. din regulamentu, nu face tribuintia de speciala autorisare din partea comitetului, pen-tru a le putea arangia.

Nr. 246. Directiunea despartiemẽntului XII. (Deeju) presenta protocolulu siedintiei subcomitetului dela 21 Iuniu a. c. dimpreuna cu sum'a de 7 fl. 90 cr. cã taxe de membru ordinariu dela Dl. George Micu, notariu cercualu in Nufaleu si tacsẽ de membrii ajutatori (Nr. 246/1885).

— Spre sciintia adeverinduse primirea sumei de 7 fl. 90 cr.

Nr. 247. Dl. I. Popu Reteganulu, invetiatoru in Sãn-celu, presenta pentru bibliotec'a Asociatiunei 2 fascicule din poesiile populare edate de dẽnsulu sub titlulu: „Trandafiri si Viorele“ (Nr. 232/1885).

— Spre sciintia, avẽdu a fi incorporate bibliotecei.

Sibiiu, d. u. s.

Iacobu Bologa m. p.

Dr. D. P. Barcianu m. p.

V.-presiedinte.

secretariu alu II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede dloru P. Cosm'a, I. St. Siulutiu, Dr. Ilarionu Puscariu.

S'a cetitu si autenticatu Sibiiu, 15 Decembre 1885.

Parteniu Cosm'a m. p. I. St. Siulutiu m. p. Dr. Ilarionu Puscariu m. p.

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuariu 1885 se incepe cursulu alu XVII-lea alu foiei

„TRANSILVANI'A“

pe anulu 1886.

Dnii membrii ordinari ai Asociatiunei transilvane sunt rogati, cã conformu decisiunei luate in adunarea generala dela Orascia 1884 siedinti'a II. p. 24. se bine-voiesca a numerã de timpuriu tax'a de membru ordinariu cu 5 fl. si pretiulu fôiei cu 1 fl. pe anulu intregu 1886 deca voiescu se aiba acestu organu alu Asociatiunei. De altumentrea on. comitetu a reflectatu la timpu la acêsta impregiurãre pe directiunile despartiemẽnteloru.

Pentru nemembrii pretiulu este 3 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 9 franci. Pe creditu nu se dã; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Nri singuratici din anii trecuți nu se dau, cãci tôte exemplariile remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formedia proprietatea Asociatiunei. Din aceste se vendu cu cãte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu; din ceilalti ani se afla.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postal de a dreptulu la Comitetul Asociatiunei transilvane in Sibiiu.

Pe lãnga alte scrieri destinate pentru publicare, se primescu ori-ce anuntiuri bibliografice, cumu si recensiu-ne sau dari de sama, inca si critice scrise in spiritu obiec-tivu asupr'a producteloru literarie, scientifice si artistici.

Redactiunea.